

Мектептегі мерекелер

тәрбие жұмыстарының сценарийлері

Журнал 2006 жылдың қаңтар айынан бастап екі айда бір рет қазақ тілінде шыға бастады.
2011 жылдан бастап ай сайын шығады

Республикалық ғылыми-әдістемелік, педагогикалық журнал)

МАЗМҰНЫ

Г. Габдешева. Ел рәміздері – ел рухы.....	3
Ш. Жанғалиева. Мемлекеттік рәміздер – ұлттық мақтаныш.....	8
Ш. Набиева. Қазақтың қайсар қызы – Әлия.....	11
А. Бегетаева. Ешкім де, ешнәрсе де ұмытылмайды ...	12
Н. Мондағалиева. Бөрі қазақ сөйлесе.....	16
Р. Есалинова. Тіл тағдыры – ел тағдыры.....	19
Б. Махамбердиева. Жүзден жүйрік.....	22
С. Қонысбаева. Өнер алды – қызыл тіл.....	26
А. Мұқанбетқалиева. Озаттар сайысы.....	28
Р. Аугонбаева. Менің қар барысым.....	29
Г. Қуаныш. Партизан жазушының шығармасы насихатталды	34
Р. Жұмағұлова. 23 сәуір – Дүниежүзілік кітап және авторлық құқық күні	35
А. Біршілік. Дені сау ұрпақ – жарқын болашақ.....	37
А. Кеншінбаева. Жаһанға мәлім Жошы ұлысы	39
А. Таған. Ұранды елдің ұрпағы қайсар.....	40

ҚҰРЫЛТАЙШЫ:
«Педагог LTD» ЖШС

Бас редактор:
Гүлжанат ҚҰСТАНОВА

Көркемдеуші және беттеуші:
Нұрзат РАЙМҚҰЛОВА

«Мектептегі мерекелер:
тәрбие жұмыстарының
сценарийлері» журналы

20.05.2010 ж. ҚР Байланыс
және ақпарат министрлігінде
қайта тіркеліп, №10966-Ж
куәлігі берілді.

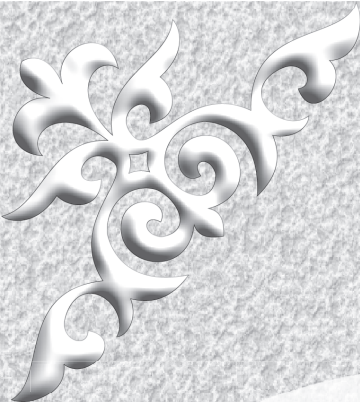
Басылым индексі: 75489

Басуға қол қойылды
17.06. 2024 ж.
Офсеттік басылым.

Тапсырысы: 326.

Редакцияның мекен-жайы:
050036, Алматы қаласы,
Мамыр-2 ы/а, 13-7.
Тел/факс: 8 (727) 255-72-94.
Ұялы тел.: 8 777 194 94 58,
8 777 303 37 67.
Эл.пошта: pedagog-ltd@mail.ru

Журнал <<Print House GERONA>>
баспаханасында басылды.
Алматы қаласы, Сәтбаев көшесі
30А/3, 124-көңсе.
Тел.: (727) 250 47 40.

АҚЫЛДАСТАР АЛҚАСЫ:

Кіршібаева Райхан –
әл-Фараби атындағы
№145 жалпы білім беретін
мектеп директорының
тәрбие жұмысы жөніндегі
орынбасары,
Алматы қаласы.

**Қоңырбаева Сараш
Сахиқызы** – әл-Фараби
атындағы Қазақ Ұлттық
университетінің аға
оқытушысы, педагогика
ғылымдарының кандидаты.
Алматы қаласы.

**Атабекова Бақытгүл
Ботабекқызы** – PhD,
Абай атындағы Қазақ
Ұлттық педагогикалық
университетінің аға
оқытушысы. Алматы қаласы.

НАЗАР АУДАРЫҢЫЗ!

Материалдарды компьютерде Times New Roman қарпімен теріп, көлемі 2 беттен аспайтын Microsoft Word файлы ретінде CD дискіге жазып жіберіңіз. Мақала соңында автор туралы толық әрі нақты мәлімет болуы керек. Аты-жөнінізді толық жазыңыз (Мысалы, М.Т., К.С. емес). Мақалаңызға қосымша журналға жазылғандығыңыз жөніндегі **түбіртек көшірмесін** салғаныңыз жөн. Түбіртектің түпнұсқасы өзіңізде қалсын. Ол журналды уақытысында алмаған жағдайда байланыс бөлімшесіне барып, талап етулеріңізге керек болады. Мақаланы мүмкіндігінше Интернет арқылы электронды поштаға (pedagog-ltd@mail.ru, aknur@mail.ru) жіберіңіз. Факс арқылы, бағалы хат арқылы да редакция мекен-жайына жіберулеріңізге болады.

Жарияланған материалдар редакцияның пікірін білдірмейді. Фактілер мен мәліметтердің дұрыстығына авторлар жауапты. Қолжазбалар мен фотосуреттер рецензияланбайды және қайтарылмайды. Журналға шыққан материалдарды редакцияның келісімінсіз көшіріп басуға болмайды.

Ел рәміздері – ел рухы

Сабақтың барысы:

Қазақстан Республикасының Мемлекеттік Әнұраны орындалады.

Жүргізуші: Армысыздар құрметті оқушылар және сабағымыздың қонақтары.

Тәуелсіз Қазақстан Республикасы – Еуразия материгінің орталық бөлігінде орналасқан мемлекет. Жер көлемі – 2724,9 мың км². Қазақстан жер көлемі жөнінде дүние жүзі бойынша 9-орынды иеленді. Қазақстан Республикасы өз тәуелсіздігін 1991 жылы 16 желтоқсанда жариялағаны белгілі. Кез келген мемлекеттің басқалардан ерекшелеп тұратын нышандары болады. Қазақстан Республикасының Конституциясының 9-бабында «Қазақстан Республикасының Мемлекеттік рәміздері – Туы, Елтаңбасы және Гимні» делінген. Сондай-ақ осы заңның 34-бап, 2-тармағында «Әркім Республиканың мемлекеттік нышандарын құрметтеуге міндетті», - делінген «Ел рәміздері – ел рухы» атты тәрбие сағатын бастауға рұхсат етіңіздер.

Негізгі бөлім.

Оқушыларды 2-топқа бөлу. 1-топ. **Туған жер;** 2-топ. **Атамекен.**

1-топтың сұрақтары:

1. Қазақстан Республикасының рәміздеріне нелер жатады? (Жауап: Ту, Елтаңба, Әнұран)

2. Қазақстан Республикасының Әнұраны неше рет ауысты? (Жауап: Екі рет)

3. Мемлекеттік Елтаңбада кездесетін аспан денесі? (Жауап: Жұлдыз)

4. Мемлекеттік Тудың ұзындығы мен енінің қатынасы қандай? (Жауап: 2х1 м.)

2-топтың сұрақтары:

1. Қазақстан Республикасының Мемлекеттік рәміздері қабылданған жыл? (Жауап: 1992 ж.)

2. Мемлекеттік Рәміздер күні: (Жауап: 4 маусым)

3. Мемлекеттік Елтаңбада бейнеленген жануар? (Жауап: Қанатты пырақ)

4. Қазақстан Республикасының жаңа Әнұраны алғаш рет қандай жиында орындалды?

(Жауап: Ел президентін ұлықтау рәсімінде)

Жүргізуші: Егеменді еліміз жер бетіндегі басқа мемлекеттермен терезесі тең, өркениетті ел ретінде танылып, 1992 жылы 4 маусымда Мемлекеттік рәміздер Ту, Елтаңба, Әнұран бекітілді. Елбасымыз Нұрсұлтан Назарбаев Жарлығымен 4 маусым «ҚР Мемлекеттік рәміздер күні» болып белгіленді. ҚР Конституциясы 1995 жылы 30 тамызда референдумда қабылданды. 9-бөлім, 98-баптан тұрады. 9-бабында ҚР мемлекеттік рәміздері – Туы, Елтаңбасы, Әнұранның сипаттамасы және ресми пайдалану тәртібі конституциялық заңмен бекітілген. 34-бапта әркім республиканың мемлекеттік рәміздерін құрметтеуге міндетті екені ай-

тылады. Мемлекеттік рәміздер белгілі бір елдің өзіндік өмір салтын, бүкіл болмыс ерекшелігін, айрықша арман аңсарын, басқалармен байланыс мұраттарын білдіреді.

Осы бір қасиетті белгілердің мәнін әрбір азамат терең түсініп, оны қастерлей білу керек. Мақтансаң мақтан елім деп,

Тани біл елдік таңбанды.

Елтаңба, Туын, Әнұран —

Тәуелсіздікке тән белгі —

Қасиетті осы рәміздер.

Еліме рух, мән берді,

Иесі оның мына біздер, - деп тәрбие сағатымызды ары қарай жалғастырамыз.

1-оқушы:

Көк жүзінде көгілдір,

Гүл жайнаған мөлдір нұр.

Қазақстан жалауы —

Азаттықтың алауы.

Желбірейді аспанда,

Отан орны асқарда.

Ендеше елтаңба жайлы, оның мағынасы жайлы түсінік беріп өтейікші.

2-оқушы: Мемлекеттік елтаңбаның авторлары танымал суретшілер Жандарбек Мәлібеков пен Шота Аман Уәлиханов. Қазақта «Шаңырағың биік, керегең кең, босағаң берік болсын» деген тілек сөз бар. Елтаңба авторлары осы сөздерді басшылыққа алған. Қазақстан Республикасының Елтаңбасы көгілдір түстің үстіне салынған шаңырақ бейнесінен тұрады. Одан жан-жаққа күн сәулесі тәрізді уықтар тарайды. Шаңырақ пен уықтар біздің Отанымызда тыныштықта

жарасымды өмір сүріп жатқан көптеген халықтардың бірлігін көрсетеді. Қазақстан Республикасының Елтаңбасының бір бөлігі ертедегі қанатты тұлпар. Елтаңбаның жоғарғы жағындағы бес бұрыш — бақытты өмірге жол сілтейтін жарық жұлдыздың белгісі. Төменгі жағындағы «Қазақстан» деген жазу республиканың атын көрсетеді. Масак Отанымыздың байлығы іспеттес.

Қатар шапқан қос тұлпар,

Ай астында қазақ үй

Қалықтаған жас сұңқар,

Шарықтаған таза күй.

Бұл таңбасы елімнің,

Елдігімнің белгісі.

Бейнелеп сан ғасырды

Елтаңбасы елімнің,

Таратады хас үлгі

Ырымдады болса екен деп сәтті күн.

Бейбітшілік, тыныштықтың нышанын,

Көк туымыз білдіріп тұр тап бүгін.

3-оқушы: Елтаңба

Көгілдір түс аясында шаңырағым шарықтап,

Жүйрік пырақ қанатты тұр қанатымен қалықтап.

Сәулесіндей күннің алтын уықтар тұр шаншылып.

Қасиетті Елтаңбаға қарап тұрсақ анықтап.

Түп төрінде жұлдызым тұр жаңа жанған бағымдай.

Мәңгі бақи тұрса екен өз орнынан алынбай.

Ортасында «Қазақстан» деген жазу жазылған,

Шаттандырып шабыт берген жү-
регімнің қанындай.

Шаңырақ тұр арқау болып, бар
жүгінді арқалап,

Шаңырағым биік болса шарық-
тайды шартарап.

Елім үшін шексіз өмір, тіршілік-
тің нышаны,

Қазақ елі бар әлемге үлгі болып
тарқамақ.

Көк кілемдей желде ескен қанат-
ты бар пырағы,

Елтаңбада екі жаққа мойын бұрып
тұрады.

Желмаядай жүйрік болған, ай мү-
йізді пырағым,

Сол пырақпен бейнеленген ата
баба тұрағы.

4-оқушы:

Жарық жұлдыз жарқыраған ел-
таңбаның төсінде,

Баршамызға бағдар берген айлы
түннің кешінде.

Міне осындай суреттелген Елтаң-
басы елімнің,

Әлі талай сақталады бүкіл әлем
есінде.

Ту жайлы айтып отейік

5-оқушы: Егер де Туға тұтас зер
салсаң, автордың оны жасағанда үл-
кен мазмұнды ойластырғаны байқа-
лады. Ол жер жүзінде әлемге нұрын
шашқан Күн сәулесі астында қияға
қанат қаққан қыран — тыныштық
пен баянды өмірдің белгісі, ал ою-
-өрнек тудың қай елдікі екенін аң-
ғартады.

Тудың авторы — Шәкен Оңдасын-
ұлы Ниязбеков белгілі монумент-
ші-суретші. Біздің туымыз — көгіл-

дір түсті, тік төртбұрышты мата. Ол
бірлік пен аман-есендікті көрсете-
ді. Оның қақ ортасындағы сәулесін
шашқан алтын Күн — тыныштық
пен байлықтың белгісі.

Қазақ халқы сонау ерте заманнан
бері қыранды киелі, қасиетті құс
деп есептеген. Туда қыранның орын
алуы тәуелсіздік алған Қазақстан
қыран сияқты биікте болсын, қыран
сияқты ғұмыры ұзақ болсын деген
ойдан туған.

Тудың сабын бойлай ұлттық ою-
өрнек салынған тік жолақ қазақ елі-
нің өзіндік сипатын, танымдық бей-
несін көрсетеді.

Айнымайды аспаннан

Біздің тудың бояуы.

Мереке бүгін бақ күні

Егеменді елімнің.

Оны халық қашанда

Биікке іліп қояды.

Желбіреді көк туы

Түсіндей боп көгімнің.

**«Көк тудың желбірегені» әні орын-
далады.**

6-оқушы: Кез келген мемлекеттік
рәміздердің ең маңыздысы — Әнұ-
ран. Әнұран мемлекеттің салта-
натты әні. Ол халықты әйгілі етеді.
Оның сөздерінде халықтың мыңда-
ған жылғы тарихы, бүгінгі өмірі мен
келешек арманы айтылған. Әнұран-
ды түрегеліп, жүректің тұсына қол-
дарын қойып айтады. Бұл өз мем-
лекетіңе деген құрметті көрсетеді.
Халық өмір салтын бүгінгі тіршілігі
мен келешек армандарын, мың жыл-
ғы тарихын осы әнге сыйғызған.

Мемлекеттік Әнұран — еліміздің

музыкалық поэтикалық эмблемасы, әдеби сазды құжаты. Ол халық жүрегінің лүпілін тұмар ғып түйген музыкалық сәлем хат іспеттес.

Жеңістерге қолбасыдай,
Ерліктердің жолдасындай

Еліміздің әнұраны жүректерде жаңғырады.

Жаршысындай даңқымыздың,
жан серігі халқымыздың.

Жүргізуші: Мемлекеттік туымыздың авторы кім?

Шәкен Оңдасынұлы Ниязбеков. ҚР Мемлекеттік Туының авторы, Қазақстанға еңбегі сіңген өнер қайраткері, Қазақстан дизайн өнерінің негізін қалаушылардың бірі. 1938 жылы 12 қарашада Тараз қаласында дүниеге келген. Ленинград жоғарғы көркем өнер училищесін бітірген. Алматы қаласының бас суретшісі.

Жүргізуші: Қазақстан дейтін Отан анамыздың Елтаңбасының авторы кім?

7-оқушы: Жандарбек Мәлібекұлы. ҚР Мемлекеттік Елтаңбасының авторы. Өзбекстанға еңбегі сіңген сәулетші. 1942 жылы Қызылорда облысы Жаңақорған ауданының Екпінді ауылында дүниеге келген. Ташкент политехникалық институтының сәулет өнері факультетін бітірген. Ташкент қаласындағы ғылыми зерттеу жобалау институтының қала құрылысы шеберханасының жетекшісі, жобалар жөніндегі бас сәулетшісі, қазір Астанада тұрады.

8-оқушы: Шотаман Ыдырысұлы Уәлихан.

ҚР Мемлекеттік Елтаңбасының

авторы. Қазақстанға еңбегі сіңген сәулетші, мемлекет сыйлығының иегері, белгілі қоғам қайраткері. 1932 жылы Солтүстік Қазақстан облысы Айыртау ауданындағы Сырымбет ауылында туған. Мәскеу архитектуралық институтын бітірген. «Қазақ қала құрылысын жобалау» институтының қызметкері.

Жүргізуші: Ал Әнұранымыз қалай өмірге келді? Авторлары кім?

9-оқушы: Шәмші Қалдаяқов есімі аталғанда аузымызға бірден халқымыздың әнұранына айналған «Менің Қазақстаным» әні түседі. Иісі қазақтың көкірегінде жыр болып төгіліп, сыр болып өріліп, әндерінің қай қайсысы да халықпен бірге туғандай біте қайнасып, оның бөлінбейтін бөлшегіне айналып кеткен. Халқының жүрегін осыншалықты сыршыл да кәусар саздың құдіретімен баураған ұлы сазгер есімі ұмтылмайды. Халық жүрегінде мәңгі сақталады.

Алғашқы елтаңбалар қашан пайда болған?

Алғашқы нышандарға жататын тотемдік белгілер әлемнің барлық халықтары арасында кең тараған. Негізінен жануарлар бейнесі кескінделген бұл тұмаршалар белгілі бір рулар мен тайпалардың ортақ рәмізіне айналды. Олардың қай қоғамдастыққа жататынын сол тұмаршаларға қарап ажырататын болды. Кейінірек көсемдер мен рубасыларының билік белгілері ретінде бір уыс шөп, жапырақ, құстың қауырсын қанаты, айрықша әшекейлеп

жасалған бас киім және басқа нышандар пайдаланылды. Олардың орнын найза, әшекейлі бақандар мен түрлі темір салпыншақтар басты.

Мемлекеттік рәміздерге байланысты қызықты ақпарат пен деректер

Жүргізуші: Жалпылама Қазақстан туралы білімдерінді жинақтайсыңдар, балалар.

1. ҚР тәуелсіздікті қай жылы алды?

2. Қазақстан — «Еуразияның кіндігі» деп неліктен аталады?

3. Жер көлемі жағынан Қазақстан нешінші орында?

4. Еліміздің жер көлемі

5. Қазақстанда қанша облыс бар?

6. Қазақстанда қанша ұлт өкілдері тұрады?

7. ҚР неше мемлекетпен шектеседі?

8. ҚР тұңғыш президенті кім?

9. ҚР жаңа Астанасын атаңыз

10. ҚР-ның рәміздерін атаңыз.

Қазақстанға саяхат

Қазақстанның өзендері, көлдері, облыстары, таулары, жазықтарының аттары аталады. Картадан көрсету керек.

Мұнайлы өлке (Батыс Қазақстан), Қазақтың ұсақ шоқысы (Сарыарқа), Күріш өсіретін аймақ (Қызылорда облысы), Ең ірі өзен (Ертіс), Еліміздің бас қаласы орналасқан өзен (Есіл), ең ірі тау (Тянь Шань)

Қорытынды.

Мұғалім: Туымыз, Елтаңбамыз, Әнұранымыз бүкіл халқымызды жұмылдырып, рухтандырып тұрады. Осындай халық қамын ойлаған азаматы бар қазақ елін бүгінде әлем таниды. Құрметті оқушылар! Сендер тәуелсіз еркін елде ер жеткен ұлансыздар. Ендігі жерде еліміздің тағдыры, Қазақстан ертеңі өз қолдарыңызда. Туған елімізді жоғары дамыған елдер қатарына енгізетін мына сендерсіңдер. Ол үшін сендер терең әрі жан-жақты білім алу керексіңдер, - дей келе бүгінгі тәрбие сағатымызды аяқтаймыз. Мемлекеттік рәміздерді қадірлеу тәуелсіз Қазақстанның әрбір азаматының қасиетті борышы.

Мемлекеттік рәміздерді құрметтеу — елді, халықты, тарихты, әдет-ғұрыпты, салт-дәстүрді қастерлеу болып табылады.

Жүргізуші: Туымен — тұғырлы, Елтаңбасымен — еңселі, Әнұранымен айбатты ел! Қош сау болыңыздар.

Гүлдана Тілековна

ГАБДЕШЕВА,

№67 ЖББОМ КММ-нің тарих

пәні мұғалімі.

Ақтөбе қаласы.

Мемлекеттік рәміздер – Ұлттық мақтаныш

Мақсаты:

1) Қазақстан Республикасының Елтаңбасы, Туы, Әнұраны туралы түсініктерін нығайту. Рәміздердің пайда болуы және тарихтағы маңызы жайлы түсініктерді дамыту;

2) Оқушының есте сақтауын дамыту, өз ойын дұрыс жеткізуге ынталандыру;

3) Оқушыларды Отансүйгіштікке, адамгершілікке, халқына адал қызмет етуге, елінің рәміздерін қастерлеп, құрметтеуге, халқының тегін, тарихын білуге тәрбиелеу.

Көрнекілігі: рәміздерге байланысты түрлі-түсті суреттер, буклеттер, карта, мақал-мәтелдер, Отан, жер туралы нақыл сөздер, компьютер, экран (слайд-шоу).

Тәрбие сағатының барысы:

ҚР Әнұраны орындалады.

1-жүргізуші: Армысыздар, құрметті ұстаздар, оқушылар, қонақтар! «Мемлекеттік рәміздер – ел мақтанышы» атты алғашқы сабағымызды бастауға рұқсат етіңіздер!

2-жүргізуші: Бүгінгі Қазақстан – әлем назарында, өзінің болашағынан үлкен үміт күттіретін жері, халқы бай ел.

Қазақстан – сан ғасырлық тарихы бар,

Қазақстан – бұл озат ел танысындар.

Көк байрағы, елтаңба, әнұраны,

Қазақ елі егеменді, сан ұлты бар.

Тәуелсіздік бабалардың ұраны,

Бейуақытта бойға таққан тұмары.
Тәуелсіздік – түнектерде тұншығып,
Ызғар болып жанбай қалған шырағы.

1-жүргізуші: Біздер – тәуелсіз қазақ елінің ең жас ұландарымыз. Сондықтан өз жерімізді, өз елімізді әкелер мен аталарымыз сияқты қадірлеуге, сүюге қорғауға тиіс екенімізді естен шығармайық.

Отан – жерім, Отан – суым,

Отан қуат, нәр береді.

Отан – ұран, Отан – туым,

Отан мәңгі гүлденеді, – демекші,
тәуелсіздігіміз тұғырлы болып, еліміздің символы – мемлекеттік рәміздерді қастерлеп, құрметтеу бәріміздің міндетті парызымыз болып саналады.

2-жүргізуші: Мемлекеттік рәміздер – халқымыздың рухын, ұлттық салт-санасын, қаһармандығы мен даналығын, болашаққа үмітін, арман-тілегін жеткізетін ерекше құнды белгілер.

1-оқушы: 1991 жылы 16 желтоқсанда Қазақстан тәуелсіз республика болып жарияланды.

2-оқушы:

Қазақстан дейтін менің бар елім,

Жатыр алып жарты дүние әлемін!

Бұл даланы анам жаспен суарған,

Бұл далада атам қолға ту алған.

Бұл далаға жылап келіп, уанғам,

Бұл даланы көріп алғаш қуанғам,

Бұл далада өскен жанда жоқ арман!

«Елім менің» әні орындалады.

1-жүргізуші: Еңселі Елтаңба.

Мемлекеттік елтаңбаның авторлары танымал суретшілер Жандарбек Мәлібеков пен Шота Аман Уәлиханов.

Қазақта «Шаңырағың биік, кереген кең, босаған берік болсын» деген тілек сөз бар. Елтаңба авторлары осы сөздерді басшылыққа алған. Қазақстан Республикасының Елтаңбасы көгілдір түстің үстіне салынған шаңырақ бейнесінен тұрады. Одан жан-жаққа күн сәулесі тәрізді уықтар тарайды. Шаңырақ пен уықтар біздің Отанымызда тыныштықта жарасымды өмір сүріп жатқан көптеген халықтардың бірлігін көрсетеді. Қазақстан Республикасының Елтаңбасының бір бөлігі ертедегі қанатты тұлпар. Елтаңбаның жоғарғы жағындағы бес бұрыш — бақытты өмірге жол сілтейтін жарық жұлдыздың белгісі. Төменгі жағындағы «Қазақстан» деген жазу республиканың атын көрсетеді. Масақ Отанымыздың байлығы іспеттес. Мемлекеттік Елтаңба туға, мөрге, металл ақшаға, мемлекеттік ғимараттарға, сонымен қатар Қазақстан Республикасының азаматы екендігін айқындайтын төлқұжаттарға да салынады. Тұрақты орнатылатын жері: ҚР Президенті жұмыс бөлмесінде, Парламент мәжілістері өтетін залда, мемлекеттік мекемелер басшысының бөлмелерінде орнатылады.

3-оқушы:

Қатар шапқан қос тұлпар,
Ай астында қазақ үй.
Қалықтаған жас сұңқар,
Шарықтаған таза күй.
Бұл — таңбасы елімнің,
Елдігімнің белгісі.

4-оқушы:

Бейнелеп сан ғасырды,
Елтаңбасы елімнің.

Таратады хас үлгі,
Киесіндей жерімнің.
Бабам тұлпар жаратты,
Құлынында танып-ақ.
Тұлпар барда қанатты,
Шайқалмайды шаңырақ.
Тәуелсіздік көркі ол да,
Өркениет өрінде.

Нұр төгеді елтаңба,
Ақ орданың төрінде.

**«Елтаңбасы елімнің» әні орындалады.
2-жүргізуші: Тұғырлы туымыз.**

Егер де Туға тұтас зер салсаң, автордың оны жасағанда үлкен мазмұнды ойластырғаны байқалады. Ол жер жүзінде әлемге нұрын шашқан Күн сәулесі астында қияға қанат қаққан қыран — тыныштық пен баянды өмірдің белгісі, ал ою-өрнек тудың қай елдікі екенін аңғартады.

Тудың авторы — Шәкен Ондасынұлы Ниязбеков — белгілі монументші-суретші. Біздің туымыз — көгілдір түсті, тік төртбұрышты мата. Ол бірлік пен аман-есендікті көрсетеді. Оның қақ ортасындағы сәулесін шашқан алтын Күн — тыныштық пен байлықтың белгісі.

Қазақ халқы сонау ерте заманнан бері қыранды киелі, қасиетті құс деп есептеген. Туда қыранның орын алуы тәуелсіздік алған Қазақстан қыран сияқты биікте болсын, қыран сияқты ғұмыры ұзақ болсын деген ойдан туған.

Тудың сабын бойлай ұлттық ою-өрнек салынған тік жолақ қазақ елінің өзіндік сипатын, танымдық бейнесін көрсетеді.

Мемлекеттік Ту — Республика Президенті сарайында, Парламенттің, Үкіметтің, Министрліктердің ғимараттарында және мемлекеттік мекемелерде

орнатылады. Сонымен қатар Тудың алдында әскер адамдары Отанға адал қызмет етуге ант қабылдайды.

5-оқушы:

Айнымайды аспаннан,
Біздің тудың бояуы.
Оны халық қашанда,
Биікке іліп қояды.

«Қазақстан жалауы» әні орындалады.

1-жүргізуші: Асқақтаған Әнұран.

Кез келген мемлекеттік рәміздердің ең маңыздысы — Әнұран. Әнұран мемлекеттің салтанатты әні. Ол халықты әйгілі етеді. Оның сөздерінде халықтың мыңдаған жылғы тарихы, бүгінгі өмірі мен келешек арманы айтылған. Әнұранды түрегеліп, жүректің тұсына қолдарын қойып айтады. Бұл өз мемлекетіне деген құрметті көрсетеді. Халық өмір салтын бүгінгі тіршілігі мен келешек армандарын, мың жылғы тарихын осы әнге сыйғызған.

1986 жылы «Менің Қазақстаным» бостандық аңсаған қазақ жастарының бейресми әнұраны болған еді.

2006 жылғы 7 қаңтардағы Конституциялық заңға сәйкес ҚР Мемлекеттік Әнұранының музыкалық редакциясы мен мәтіні жаңа редакцияда жазылды. Мемлекеттік Әнұранның авторы Шәмші Қалдаяқов, сөзін жазғандар Жұмекен Нәжмеденов, Нұрсұлтан Назарбаев.

Алғашқы рет Қазақстан Республикасының Әнұраны ретінде «Менің Қазақстаным» әні 10 қаңтарда 2006 жылы Елбасын ұлықтау рәсімінде орындалды.

Бұл Әнұранның сөзі республикамыздың барлық халықтарының жүрегіне жақын, жұрттың бәрінің көңілінен

шыққан, терең отаншылдық сезімдегі ән.

Әнұран салтанатты жиналыстарда, мәжілістерде, шет елдің мемлекет басшыларын қарсы алғанда және шығарып салғанда орындалады.

6-оқушы:

Әнұраным — жан ұраным,
Барша халық таныған.
Айтар әнім, сөйлер сөзім,
Туған жерім сағынарым.
Бақыт-бірлік — күн талабы,
Токтамайды дабыр әні.
Мәңгі-бақи шырқалады,
Республикам Әнұраны!

7-оқушы:

Барша халық таныған,
Біздің үміт, тілекті.
Шырқалғанда әнұран,
Шаттық кернер жүректі.
Жеңіс туын көтерген,
Жарыстарда сан қилы,
Жетіп бізге шетелден,
Көкке әнұран шалқиды.
Шәмші атаның сазды үні,
Жігер беріп қайратты,
Бәрімізді мәз қылып,
Жаңғыртады аймақты.

2-жүргізуші: 1991-2024 жылдар аралығында қандай жетістіктерге жеттік? «Тәуелсіздік шежіресі» парақтарын ашайық.

Тәуелсіздік шежіресі оқылады.

«Атамекен» әні орындалады.

Қорытынды.

**Шынарғүл ЖАНҒАЛИЕВА,
Федоровка орта мектебінің
бастауыш сынып мұғалімі.
Федоровка ауылы,
Теректі ауданы,
Батыс Қазақстан облысы.**

Қазақтың қайсар қызы — Әлия

Қонаев қаласы жанындағы әскери-патриоттық бағытындағы «Балдәурен» оқу-сауықтыру орталығы кітапханасында Кеңес Одағының Батыры — Әлия Молдағұлованың туғанына 100 жыл толуына орай «Әлия ерлігі — өшпес тарих» атты тәрбие сағаты өтті.

Мақсаты: оқушыларға Әлия Молдағұлованың жарқын өмірі, өжеттілігі, қайсарлығы, ерлігі туралы әңгімелеу. Оқушыларды Әлия апамыздай елін, жерін сүйетін, еліміздің патриоты болатын ұл-қыздарды тәрбиелеу.

Әлия Молдағұлова — Ұлы Отан соғысы кезінде Отан қорғау жолында толарсақтан сазға батып, етігімен су кешкен, анттарына адал, айбыны асқақ қазақ қыздарының бірі. Соғыста сұр мергендігімен талай жаудың көзін жойып, ерлікпен қаза тапқан батыр қыз.

Қайсар қыз туралы тәрбие сағатында оқушылар топқа бөлініп, Әлияның өмірі мен майдандағы ерлігі туралы үй тапсырмасын қорғады. Оқушылар сабағымызда бірлескен топтық тапсырма жұмыстарын орындады.

1-топ Әлия туралы газетке мақала шығару тапсырмасын орындаса, 2-топ

Әлия туралы буклет жасау тапсырмасын ынтымақтаса орындады. Әр топ берілген материалдарды қызығушылықпен, шығармашылықпен ұтымды пайдалана білді.

Оқушылар сабақты қорытындылау мақсатында қойылған сұрақтарға жауап беріп, материалды игеруде жақсы нәтиже көрсетті.

Сабағымызда Ә. Молдағұлованың мемориалды мұражайы туралы бейне акпарат жазбалар көрсетіліп, батыр туралы өлеңдер оқылды, соғыс, патриоттық тақырыпта әндер және күйлер орындалды.

Тарихи танымды тәрбие сағатымыз қазақтың қайсар батыр қызы — Әлия Молдағұловаға де-

ген жас ұрпақтың патриоттық сезімдері мен жүректерінде құрмет сезімдерін ұлғайтты деп ойлаймын

Ш. НАБИЕВА,
«Балдәурен» оқу-сауықтыру
орталығының
кітапханашысы.
Қонаев қаласы,
Алматы облысы.

Ешкім де, ешнәрсе де ұмытпайды

**Аниша
Жасымбекқызы
БЕГЕТАЕВА,
Абай негізгі
орта мектебінің
бастауыш сынып
мұғалімі.
Абай ауылы,
Ақтоғай ауданы,
Қарағанды облысы.**

Тәрбие сағатының мақсаты:

1. Оқушыларға Ұлы Отан соғысы туралы, ел еркіндігін, бостандығын қанымен қорғаған қазақстандықтардың ерлік істерімен таныстыру;

2. Оқушыларды адамгершілікке, Отанын сүйуге, ата-бабаларымыздың ерліктеріне сүйене отырып, Отанға деген сүйіспеншілігін арттыруға, оны қорғауға деген ой-өрісін дамыту;

3. Ұлы Отан соғысында ерлік көрсеткен ата-бабаларымыздың ерлік істерін қастерлеп, рухын көтеру, үлгі-өнеге тұтуға баулу.

Көрнекілігі: Ұлы Отан туралы жазылған кітаптардан көрме, нақыл сөздер жазылған плакаттар. Ұлы Отан соғысы батырларының суреттерінен фото монтаж, слайд, буклеттер.

Тәрбие сағатының барысы:

I. Ұйымдастыру кезеңі: сыныпты түгендеу, оқушылар зейінін тұрақтандыру.

II. Жаңа сабақ.

Сынып мұғалімінің кіріспе сөзі: Бү-

гінгі сабағымызда Ұлы Жеңістің оңайлықпен келмегенін, жеңіске жетер сәттердегі аға-апаларымыздың ерен ерліктері туралы білу. Ұлы Отан соғысына қатысқан ата-апаларымыздың ерлігін ешқашанда ұмытпаймыз, ұмытуға тиісті емеспіз, өйткені олардың ерлігі бізге үлгі-өнеге, мұра.

I бөлім. Көрініс «Бейбіт өмірдегі ауыл көрінісі».

1. Бала жетектеген ана өтіп бара жатады;

2. Әке мен бала — орақтарын алып шөп оруға бара жатады;

3. Қарт ана есік алдында отырады.

Бәрі өз тіршілігімен қызу әңгімелесіп, алаңсыз өмір кешіп жатады. *(Осы сәтте)*

Радиодан: Тыңдаңыздар, тыңдаңыздар!

1941 жылдың 22 июнь күні, таңғы сағат 4-те неміс фашист басқыншылары еліміздің шекарасын бұзып, елімізге қауіп төнді.

Тұтқиылдан шабуыл жасаған фашистік басқыншылары ішкері қарай ентелеп келеді. *(Бәрі абыржып, көшеде сөйлеп тұрған радионың тұсына келеді)*

Біздің әскерлер зор шығындарға ұшырап, қанша қарсылық көрсеткенмен, мұздай қаруланған жауға тойтарыс бере алмай жатыр.

Сондықтан жер-жердегі «Отан» деп соққан жүрегі бар азаматтар мен аза-

матшалар отан үшін қолдарыңа қару алып, сапқа тұрыңдар.....

(Ауылдың ер азаматтары: әйелдер мен балаларға, қарттарға)

- Біз соғысқа аттанатын болдық.
- Ауылды, елді сіздерге тапсырып барамыз. *(Балаларға)*

- Сендер, *(балаларға)* енді біздің орнымызға еңбек етіп, мына аналарыңның айтқанын орындандар.

- Біздер Отан үшін кетіп бара жатырмыз. *(Бірнеше адамдар атын, тегін айтып түгендеседі)*

«Священная война» әні баяу ойналып тұрады.

- Қош болыңдар! - деп сапқа тұрып қоштасып кетіп қалады.

(Шымылдық жабылады)

II бөлім. «Майдан шебінде».

Жүргізуші: 1941 жылдың 14 шілдесінде Алматыда Қазақстандық 316-атқыштар дивизиясы құрылды. Дивизия командирі болып, Иван Васильевич Панфилов тағайындалады. Дивизия құрамында 1073-полктің бірінші батальонының командирі, аға летинант Бауыржан Момышұлы да бар еді.

(Бауыржан рөлінде 1 оқушы жанында 4-5 жауынгері бар, сахнаға шығады)

Бауыржан: Әй, жігіттер, қазақ қазақ болғалы бері талай-талай қамау-

дан өткен. Талай шабуыл-жортуылдар бастан кешірген. Халық өз ойлаған мақсатына да жеткен. Сонау кездегі Исатай, Абай мен Шоқандар халыққа қызмет етумен есімдерін мәңгі қалдырады. Олар — тарихи адамдар. Халық басына күн туғанда, қалың қауымды бастайтын ері болмаса ел не болмақ? Халқымыз бізді мұнда қонаққа жіберген жоқ. Майданға, халық бақытын қорғауға жіберді. Жігіттер істеріңе адал болыңдар. Өлсек шәйітпіз, халық үшін қазамыз. Ал, біріміз осалдық істесек, опасыздық жасағанымыз. Қорқақтық жасаса — халыққа абыройымыз жоқ. Халықтың ар-намысына қарай күйе жағушы боламыз. Мұндай жағдайдан аулақ болайық. Жасасақ та, өлсекте өмір үшін ел намысы дегенді ұмытпайық».

Мұхамбетқұл рөліндегі оқушы: Бауыржан, дұрыс айтасың. Міндет те, кім екенімізді де, бұл жерге не үшін келгеніміз де түсінікті. Халқымызға, ел-жұртымызға, қазақ деген атымызға кара таңба салмайық...

Солдат: Айтқаның айбарлы батырдың сөзі. «Төртеу түгел болса, төбедегіні алар, алтау ала болса, ауыздағы кетер» деген халықтың данышпандық сөзін естен шығармайық. Халқымыз бізді мақтан етсін.

Бозжанов рөліндегі оқушы:

- Ақсақал, «ел намысы — ер намысы» деп дұрыс айттыңыз.

- Біз еркіндегі адамдармыз, қауіп етпеңіз, бастаңыз майданға, біз ердік, - деді.

1-оқушы: Мен Отанымды қорғауға әзірмін!

2-оқушы: Мен Отаныма адал болып, ерлік көрсетемін!

Перде жабылады.

(Сахнада жарық қайта жанып генерал, жанында Егоров екеуі шығады).

Егоров: Жолдас генерал, рота қозғалыс позициясында, олар окоп қазып жатыр.

- Қорғаныс шебіміз жақсы игерілген.

Баймалдин: Жолдас генерал, сіз қазір көріп тұрған бөлімшені қыз бастап барады.

Ол пулемёт бөлімшесінің аға сержанты — Мәншүк Маметова.

Генерал: Солай ма? Кейін оны маған таныстырыңыз.

- Жарайсындар жолдастар, жақсы қимылмен келесіндер. Барлық жауынгерлер мен командирлерге алғыс жариялаймын.

Хормен бір ауыздан: Отан үшін адал қызмет етеміз!

Баймалдин: Шабуыл кезінде пулемётшілер бөлімшесінің командирі аға сержант Маметова өз пулемётін дұрыс пайдаланды.

- Ол жаудың атыс ұяларын дәл көрсетіп, оқ атуға бұйрықты дәлме-дәл беріп отырды.

Генерал: Шақыр, Маметованы.

Баймолдин (*Мәншүкке келіп*): -Жолдас, генерал сізді шақырады.

(Мәншүк бойын тік ұстап келеді)

Мәншүк: Жолдас генерал, аға сержант Маметова алдыңызда!

Генерал: Рахмет, саған қазақ халқының қызы! Сен жақсы пулемётші екенсің.

Мәншүк: Отаныма адал қызмет етемін!

Генерал: Жасың нешеде, әрі сен майданға қалай тап болып жүрсің?

Мәншүк: Жиырма жастамын, жолдас генерал! Майданға өз еркіммен келдім.

Ал өзім Алматы қаласындағы медицина институтында оқимын.

Генерал: Ал пулемёт ісін қай жерде үйреніп жүрсің?

Мәншүк: Осында, майданда.

Генерал: Шайқастарда болдың ба?

Мәншүк: Дәл солай, жолдас генерал!

Генерал: Алдағы шайқастарда саған табыс тілеймін!

Мәншүк: Рахмет жолдас генерал! *(Мәншүк шығып кетеді)*

III бөлім. Сахнаға соғыс даласы жасалады (*Радиодан естіліп тұрады*)

1941 жылдың 16 қараша күні Дубосеково разъезі жанындағы Волоколам тас жолы бағытында 28 батыр жерлесіміз жаудың жер қайыстырған болаттай дүлейлеріне қарсы тұрды. Генерал-майор Панфиловтың гвардияшы дивизиясының жауынгерлері Москва түбіндегі ұрыста ерен ерлік көрсетті.

Дивизия құрамындағы 4-ротаның саяси жетекшісі Ключков 28 батырға жігер-қайрат берді.

Көрініс: Жауынгерлер атыс алаңында мылтықпен, пулемётпен атып жа-

тады. Қолда граната лақтырып жатқан жаралы солдат ұрыс үстінде).

(Үнтаспадан соғыс даласының дыбысы естіледі).

Панфиловшылар бұл жолы да ерекше ерлік көрсетті. Олар он екі тәулік бойы күн-түн демей, дұшпанның танкілері мен жаяу әскерлерінің шабуылдарын тойтарумен болды. Полк орналасқан бекіністің алды жау өліктеріне толды. Бірақ, жағдай күн өткен сайын қиындай түсті. Азақ-түлік, оқ-дәрі, жаралы жауынгерге қажетті дәрі-дәрмек таусылауға айналды.

Рациядан: Алло, алло, бесінші, жауап бер.

- Бізге қосымша дивизия керек, - деп айқайлап жатады.

Қатал соғыс қоршады туған елді.

Өрт өршіді түнеріп, дауыл төнді.

Зор майданда талай ер қанын төгіп,

Отан үшін, ел үшін құрбан болды...

Бір-ақ... гвардияшылар жасымады, қиыншылықтарға қарсы тұрды.

Отанға, жауынгерлік антқа шын берілгендіктің үлгісін полк командирлерінің өзі көрсете білді.

Отан үшін алға, - Ура!

(Қолдарында еліміздің туы бар алға қарай Ура! Ура! - деп бәрі шығып жүгіреді)

«День Победы» әні ойнап тұрады.

Жүргізуші: Ұлы Отан соғысы 1417 күнге созылды. Бұл соғыста дүние жүзі халқына қара түнек болған неміс жендеттерін жеңіп, біздің жеңімпаз армиямыз Еуропа халқын фашистік бұғадан азат етті.

Совет Армиясы Москвадан Берлинге дейін даңқты жолдан өтті.

1945 жылы 9 мамырда Совет Армиясы неміс армиясын тізе бүктірді. Берлинде фашизмнің ордасы Рейхстаг төбесіне, ең бірінші болып Ақмолалық жерлесіміз, 22 жасар лейтенант Р. Қошқарбаев қызыл ту тікті.

(Бала көтерген солдат ескерткіш жанына шығып тұрады)

IV бөлім: Әдеби-музыкалық монтаж.

1-оқушы:

Жеңіс, жеңіс, деген хабар жетті таң ата,

Таңмен бірге арайлы нұр, тарата.

Жетті хабар май гүлінің исі боп,

Жетті хабар әлемді жалт қарата.

2-оқушы:

Буырқанып тұрса да барша маңым,
Ақ сұңқардай дауылға қарсы ағамын.

Қиындықты алмастай тіліп өтіп,

Жеңіске де жетті-ау елім менің.

3-оқушы: Жеңіс! Жеңіс!

Жеңіс — біздің нанымыз,

Жеңіс — біздің қасіретіміз, зарымыз.

Жеңіс — біздің әке, ағамыз,

Жеңіс — біздің қасиетті қанымыз!

Құтты болсын, құтты болсын — дескен жұрт бірі күліп, бірі жылауда.

4-оқушы:

Тақылдаса балдақтар,
Тықылын, жүрек андап қал.
Мәжбүр еткен сұм соғыс,
Мың батпан онда салмақ бар.

5-оқушы:

Жауға бермей қарыс сүйем жерінді,
Қан майданда төктің маңдай терінді.

Кім ұмытар отты күнде жарқылдап,
Елі үшін құрбан болған ерінді.

*«Соғыстан қайтқан солдаттар» әні
хормен орындалады.*

6-оқушы:

Бақытты жеңіс ертеңге елді бастады,
Отанға төнген қайғыны жұлып тас-
тады.

Жайнады шуақ көңілдің мөлдір ас-
паны,

Елімде мәңгі тыныштық өмір бас-
талды.

7-оқушы: Халқымыздың зердесіне
1945 жылдың 9 мамыры мәңгілік сақ-

талады, ғасырлар бойы ұмытылмайды.
Себебі бұл — Ұлы Отан соғысының
Жеңіспен аяқталған күні. Әлем фа-
шистік құлдық қаупінен азат етілген
күн.

**9 мамыр Ұлы Жеңіс күні - әрқашан
біздің тарихымыздағы қасиетті мереке-
лердің бірі болып қала береді.**

8-оқушы:

Талай құс содан бері қайта оралды,
Талай бақ әлеміне қайта оранды.
Соғыста өлгендер тек оралмайды,
Тек ұрпақ олар жайлы айтады әнді.

*«Әрқашан күн сөнбесін», «Атамекен»
әндері хормен орындалады.*

Саханада мәңгілік алау басына гүл
шоқтарын қойған адамдар көрінеді.

Слайд «Ұлы Жеңіс». (Сынып сағаты
басталар алдында ауылдағы Жеңістің
60 жылдығына орнатылған ескерткіш-
ке тақтаға қойылған гүл шоқтарын
слайдтан көрсету)

«Ақ көгершін» әні орындалады.

Бөрі қазақ сөйлесе

Ақын Мұнайдар Балмолдамен кездесу кеші

Орал қаласындағы №37
жалпы орта білім беретін мек-
тебі — ашылғанына оншақты
жылдан сәл асса да, жас ұр-
паққа сапалы біліммен қатар,
ұлттық тәрбие құндылықта-
рын ерінбей-жалықпай егіп
келе жатқан келелі білім ке-
шендерінің бірі және бірегейі.

Жақында мектебімізде мектеп кі-
тапханашыларының ұйымдастыруы-

мен Ақ Жайық өңіріне таны-
мал ақын, жазушы, суретші,
журналист, жергілікті телеар-
намыздың танымал жүргізуші-
сі Мұнайдар Мұханбетжанұлы
Балмолданың 55 жылдық ме-
рейтойына орай «Бөрі қазақ
сөйлесе» атты әдеби-сазды
кеш оздырылды.

Ақ Жайық өңірі — киелі поэзия әле-
мінде өзіндік сырымен, бояуымен,

нақышымен оқырманды елең еткізіп жүрген қаламы қарымды ақын-жазушыларға қашан да бай өлке. Солардың бірі — бүгінгі Ақ Жайық әдебиетінен ойып өз орнын алған кешіміздің қонағы — Мұнайдар Мұханбетжанұлы Балмолда.

Әдеби-сазды кештің мақсаты — ақын ағамен жүзбе жүз кездесіп, қашан да халқы, елі, тілі үшін елеңдеп ой қозғап жүрген ақынның өзімен пікір алмасып, оның шығармашылығымен танысу. Жалпы қазақ халқының қанында ақынға деген құрмет — қашаннан бар құбылыс. Қазақта «Ақынын құрметтеген ел озады» деген жақсы сөз бар. Ел сөзін сөйлеп, адамдықты биік ту еткен ақын ағамызды оқушылар мен ұстаздар орындарынан тұрып, қошеметпен қол соғып қарсы алды.

Әдеби-сазды кешіміздің шымыл-

шағына саяхаттап, оның туып өскен жері — жақсылар мен жайсандардың мекені — Жаңақала жеріндегі Көпжасар ауылына ақынның өзімен саяхат жасадық. Ақынға микрофон ұсынып, туған өлкесі, отбасы, ата-анасы туралы толығырақ әңгімелеп беруін өтіндік, адамдықты туғып ұстайтын ақын аға балалық бал шағы мен тәрбиесі тал бесігі туралы айтып берді.

Осыдан кейін мектебіміздің 5-сынып оқушылары Халел Мәди, Майдан Аяжан, Мырзахметова Айданалар ортаға шығып, М. Балмолданың бірнеше өлеңдерін нақышына келтіріп орындап берді.

Келесі әңгімемізді ақынның ұлт жанашыры болып қалыптасуына зор ықпал еткен Оралдағы 1991 жылғы қыркүйек оқиғасын еске алдық. «Сол бір күз әлі есімізде, орыс казактар жи-

налып жатыр екен дегенді естіп, жатақханадан қашып-пысып, алаңға барғанымыз, оның алдында 1986 жылғы желтоқсан оқиғасының

дығын Кұрманғазы бабамыздың «Адай» күйімен ашып, осы әсем күй туған өлкенің тумасы ретінде ақын ағамыздың балалық

ызғары енді жетіп ұлттық сана жаппай оянып жатқан кез еді. Абырой болғанда қан төгілмей жастар аман қалды. Бірақ әрі қарайғы саяси әңгімелер туралы біреу біліп, біреу білмеді десек те болады. Өйткені ол кезде қазіргідей ақпарат дамымаған еді». Сол 1991 жылдың суық күзі туралы бейне сюжет оқушылар назарына ұсынылды. Осы кезде ақын біраз толқып, сол күндердің ащы шындығынан сыр шертті.

Біз білетін әдебиет тарихындағы тың тақырыптардың бірі «Көксеректен» кейінгі көкбөрі тақырыбында қалам қозғап жүрген жазушы — осы М. Балмолда. «Осы тақырыпқа қалам қозғауымның өзіндік сыры бар», — деп, «Бала күнімде арланның көзіне үңілген іңкәрлығымнан басталды», — деп, әдемі естелік айтты жазушы жас оқырмандарына. Жазушы қаламынан «Абадан», «Көкбөрі», «Бөріде не арман бар?», «Кие» және т.б. көкбөрілердің сырлы әлеміне енгізетін біраз туындылар жарық көрген.

10 «б» сынып оқушысы кешегі Х. Есенжанов атындағы Облыстық балалар және жасөспірімдер кітапханасында өткен Мұнайдар ағамыздың шығармашылығына арналған қалалық байқаудың жүлдегері — Нұржанов Расул ақынның «Бөрі қазақ сөйлесе»

атты өлеңін мәнеріне келтіре орындап, ақынның ризашылығына бөленді.

Ақын Мұнайдар Балмолда қаламынан

бірнеше жыр жинақтары: «Көкбөрі», «Ақ тұлпар», «Анамның жаққан ошағы», «Махаббат бер маған, тағдыр», «Бөріде не арман бар?», т.б. оқырман жүрегіне жол тартқан шын мәніндегі сұраныстағы әдемі шығармалар екенін біраз оқырман біледі деп ойлаймын. Осы кезде ақын шығармаларын көрермендерге тағы да таныстырып, қысқаша шолу жасалды.

Сондай-ақ бірнеше тарихи шығармалар «Дала көкжалы», «Он төрт» кітаптары ақынның тек өлеңдерін жазып қана қоймай, үнемі ізденіс үстінде екенін айғақтап тұрғандай. Осы «Он төрт» тарихи шығармасы туралы мектебіміздің қазақ тілі және әдебиеті пәнінің мұғалімі Макшаева Жазира Жолдиевна әдебиетші ретінде өз ойымен бөлісті.

Көпшілікке мәлім ақын Мұнайдар Балмолданың сөздеріне жазылған бірнеше тамаша әндер бар, оларды Қазақстанның майталман эстрада өкілдері Тамара Асар, Айгүл Қосанова, Айгүл Иманбаева, Димаш Құдайберген, «Жігіттер» тобы, «Шамшырақ» тобы және т.б. өнер майталмандары орындап жүр.

Солардың бірі және бірегейі әлемдік сахна шыңына шыққан тума та-

лант, қас шебер
Димаш Құдайбер-
геннің орындауын-
дағы «Махаббат

бер маған, тағдыр»
әні. Әлемдік жанкүйерлер әнді сол
қалпында ана тілімізде шырқап жүр-
гені кез келген ақынның мандайына
бітпеген бақ десек те болғандай. Мек-
тебіміздің музыка ұстазы Жарасбек
Қуанышұлының орындауында осы

әсем әнді тыңдап,
оқырмандары-
мыз бірге шыр-
қап, әдемі кеш-
тің қорытынды-
сы болды. Ақын
М. Балмолда мек-
теп басшылығына,
ұйымдастырушылар-
ға, өз өлеңін жатқа оқы-
ған оқушыларға зор риза-
шылығын білдіріп, оқушы-
лармен естелік фотоға түсті.
Алтын уақытын бөліп келге-
ні үшін, әсерлі әңгімесі, тәлімі
үшін ақынға мектеп әкімшілігі
атынан Алғыс хат пен құнды қазына —
кітап сыйға тартылды.

Н. МОНДАГАЛИЕВА,
№37 жалпы білім беретін орта
мектеп кітапханасының меңгерушісі.
Орал қаласы.

Тіл тағдыры — ел тағдыры

Сабақтың мақсаты:

1. Оқушыларға ана тілін білудің маңызын түсіндіру;
2. Ана тілі туралы жазылған ақындардың өлеңдерін мәнерлеп оқи білуге, жүрегімен қабылдауға дағдыландыру;
3. Ана тілін құрметтейтін саналы азамат тәрбиелеу.

Мұғалімнің кіріспе сөзі: Балалар, біздің мектебімізде «Ана тілі» ап-

талығының ашылуына байланыс-
ты тілдер мерекесі өтуде. Міне, бү-
гінгі тәрбие сағатымыз да осы ап-
талықтың құрметіне байланысты
болмақшы.

Халықтың тәуелсіздігінің ең бас-
ты белгісі — оның ана тілі, ұлттық
мәдениеті жоқ ел өз алдына мемел-
екет болып өмір сүре алмайды.
Біздің Қазақстан Республикасын-
да қазақ тіліне мемлекеттік ста-

тус берілген. Қазақстан тәуелсіз ел болып қалсын десек, онда ең алдымен ана тілімізді дамытуға күш салғанымыз жөн.

I жүргізуші: Қазақ тіліміздің өте бай, шежіре, әңгіме, ертегі, мақал-мәтелдерін оқып-тоқып, ой-өрісімізді байыта түстік. Әсем сөйлеуге әсіресе тапқырлық пен әсем ойдың інжу-маржандары мақал-мәтелдерін жетік біліп, оның сырына үнілу, ана тілінде сөйлеу — оны құрметтеу.

II жүргізуші: «Тіл құдіреті», «1001 мақал, 101 жұмбақ» көріністерін тамашалаңыздар!

I жүргізуші: Рахмет балалар! Мақалды нақышына келтіре айта алдыңдар. Ендігі кезекте жұмбақ айтып, жасырып көрейік. Қане кім жұмбақ жасырады екен?

II жүргізуші: Міне, балалар, жұмбақ жарысынан мүдірмей өттік, мұның бәрі біздің қазақ тілі өзіміздің ана тілге деген сүйіспеншілік, өз ана тілімізді терең түсініп. Оның тіл байлығын меңгере білуімізге қабілетіміздің бар екенін көрсетіп жатырмыз.

I жүргізуші: Енді соңғы айналым, жанылтпаш айтып бір-бірімізді жаңылдырайық. Мысалы, бастапқы екі жолын, аяғын тез аяқтау керек.

1-оқушы: Көже пісті, көжені неше кісі ішті?

2-оқушы:

Құрышшы құрышына күріш алды,

Күрішші күрішіне құрыш алды.

3-оқушы:

Қарлы шынға бара аласың ба?

Қарлы шыннан қар аласың ба?

4-оқушы:

Батырға қай көлік сай көлік?

Батырға сай көлік — сәйгүлік!

5-оқушы:

Айта-айта жақ талды, қайта-қайта жатталды,

Қайта-қайта жақ талды, айта-айта жатталды.

II жүргізуші: Соңғы кезеңнен де өттік, бәріне көп рахмет. Тәрбие сағатымызды ары қарай жалғастырамыз.

I жүргізуші: «Тіл — халықтың қазығы» баяндамасы оқылады.

II жүргізуші: Тіліміздің құрметіне байланысты өлеңдер оқылады.

I жүргізуші: Әр халықтың тілі сол халықтың қасиеті мен қасіреті, жүйкесі мен жұлыны, жаны мен жүрегі десек осы қасиетіміз бен тарихымызды, мәдениетімізді, арнамысымыз бен абыройымызды сақтап қалу үшін не істеуіміз керек?

«Әр халықтың ана тілі — білімнің кілті», - дейді А. Байтұрсынов ағамыз, сонда тілді, дінді жасайтын кімдер? Жастар, яғни мына біздер. Қазақ тілін — ғылым, білім, саяси-экономикалық, халықаралық қарым-қатынас тілі болғызатын мына біздер. Сонда ғана біздің тіліміз өміршең болмақ.

II жүргізуші: Бұрынғы бабалары-

мыз Қаз дауысты Қазыбек би қалмақ қонтайшасымен кездескенде:

Біз қазақ деген — мал баққан елміз,

Бірақ ешкімге соқтықпай жай жатқан елміз.

Құт-береке қашпасын деп,

Жеріміздің шетін жау баспасын деп,

Найзағайға үкі таққан елміз.

Ешбір жау баспаған елміз,

Басымыздан сөзді асырмаған елміз,

Асқақтаған хан болса,

Хан ордасын таптай білген елміз, - депті.

Сол ата-бабаларымыз қорғай білген, қасиетін асыра білген, қазақ тілін халықаралық деңгейге көтеру — бүгінгі ұрпақ — біздерге бұйырып отыр.

I жүргізуші: Біздің Республикамызда мемлекеттік тілді үйрену — барлық ұлт өкілдеріне ортақ мәселе деп білеміз. Ал ұлтымыздың мемлекеттілігін мәңгілікке айғақтайтын тарих болса, тарихты мәңгілікке жеткізуші — кітап, ал тілдің мәңгілік ғұмыры — осы кітапта жатыр. Тіл мен кітап сайып келгенде ел үшін бірі — тірек, бірі — білек, білік, күш-қуат. Тәуелсіздікті ту еткен, табан жолынан айнымайтын, қандай кезде де құбылмайтын тек осы тіл мен кітап қана.

II жүргізуші: Халық бар жерде тіл де бар. Ендеше тіл проблема-

сы — халықтың проблемасы. Біздің қазақ тілі өсу үстіндегі, адам баласының кез келген қиын да күрделі ойын бейнелеудегі мүмкіндігі зор, аса бай тіл. Сондықтан да балалар оны көзіміздің қарашығындай қас-терлейік.

Қорытынды.

- Міне, балалар, біз ана тіліміздің құдіретін түсіндік. Өз тілімізде сөйлеу өнеге-үлгіміздің өлшемі болып табылады екен. Тәрбие сағатымызды қорытындылау үшін мен сендерге біраз сұрақ қоямын:

1. Тіл туралы Заң қашан қабылданды? (1997 жылы 11 шілде)

2. Тілдің ең негізгі қызметі? (Сөйлеу, қарым-қатынас жасау)

3. Өнер алды не? (Қызыл тіл)

4. Қазақстан Республикасының Мемлекеттік тілі? (Қазақ тілі)

- Рахмет, балалар! Бүгін тілдер туралы көп деректер алдық деп ойлаймын. Ана тіліміз қазірде үлкен өріске жол тартты. Дегенмен «Ана тілі — қазақ тілі» деген сөзді қағазға емес көкірегімізге жазатын уақыт жетті. Олай болса, біздің мақсатымыз — Ана тілімізді қадірлеу, Мемлекеттік Тіл мәртебесін көтеру.

Р. ЕСАЛИНОВА,

№3 Д. Рақышев атындағы қазақ мектеп-интернатының тәрбиешісі.

Талдықорған қаласы,

Жетісу облысы.

Жүзден жүйрік

Мақсаты: оқушылардың бойындағы білім мен өнерді ұштастырып, қабілетін шыңдау.

Оқушыларды білім биігінен көрінуге талпындырып, осы сайыс арқылы жыл оқушысын анықтау.

Жүргізуші: Құрметті ұстаздар, оқушылар! 5-8 сыныптар үшін «Жүзден жүйрік» интеллектуалды сайысымызға қош келдіңіздер! «Жүзден жүйрік» интеллектуалдық сайысымыздың өз мәресінің нәтижесі шығатын уақыт таяды. Бүгін біз мектебіміздің алғыр да білімді, сапалы да тәрбиелі жыл оқушысын анықтаймыз. Ол оқушы жыл көлемінде өзін тек қана жақсы қырынан таныта білген, мектеп абыройын асқақтата білген оқушы болуы тиіс. Олай болса, іске сәт!

Әділ қазы, ақ қазыға бір сәлем,
Әділдікке бас иеді күллі әлем.

Жүйрік озар сайыстардан неше бір,
Сарапқа сал, әділдікпен шеше біл, -
дей келе, сайысымыз әділ өтуі үшін әділ қазы мүшелерімен таныс болайық.

Екі турдан өтіп, бүгінгі сайысымызға қатысқалы отырған оқушыларымызды қарсы алыңыздар.

Сайыс V кезеңнен тұрады:

I кезең «Тапқырлық көпірі»;

II кезең «Кім жүйрік?»;

III кезең «Шырқау»;

IV кезең «Шыңға жетті»;

V кезең «Жағдаяттарды шешу».

Сонымен, құрметті ойыншыларымыз, сайысымызды бастаймыз.

I кезең. «Тапқырлық көпірі» (таныстыру).

Әр оқушыға 2 минут уақыт беріледі.

Әр оқушы өзінің жеткен жетістіктерімен қоғамдық жұмысқа тигізіп жүрген үлестері туралы айтып, өздерін таныстырады. Бағалануы – 5 балдық жүйе.

Әділ қазылар алқасы кезең бойынша өздеріңіздің бағаларыңызды айта кетсеңіздер.

II кезең. «Кім жүйрік».

Жаратылыстану:

1. Судың тұздылығы есептелетін мөлшер бірлігі. (Промилле)

2. Сумен қоршалып тұрған құрлықтың шағын бөлігі. (Арал)

Тарих:

1. Жер бетінде 35-40 мың жыл бұрын өмір сүрген адамның ғылыми атауы. (Саналы адам)

2. Оңтүстік Қазақстандағы Қазақ хандары мен беделді тұлғалары жерленген Әмір Темірдің бұйрығымен салынған пантеон. (Қожа Ахмет Йассауи кесенесі)

Қазақ тілі:

1. Белгілі бір жердегі аймақ, облыс, аудан тұрғындардың сөйлеу тілінде ғана қолданылатын сөздер қалай аталады? (Диалект сөздер)

2. Ақын кейде жансыз табиғат құбылысын кәдімгі тірі адамға, жан иесіне ұқсатып, жандандыра, құлпырта суреттейді. Әдебиеттегі мұндай тәсілді қалай атайды? (Кейіптеу)

Өзін-өзі тану:

1. Дұрыс іс-әрекеттен туындайтын қасиет. (Жақсылық)

2. Ыстық ықылас, шынай сүйіспеншіліктен не туындайды? (Махаббат)

Математика:

1. Үш тауық үш күнде үш жұмыртқа салады. 12 тауық 12 күнде қанша жұмыртқа салады? (144 жұмыртқа)

2. Үстелдің 4 бұрышы бар. Егер оның 2 бұрышын кесіп тастаса неше бұрыш қалады? (6)

География:

1. Су астындағы жер сілкінуінен туатын толқындар? (Цунами)

2. Экваторға қарай тұрақты соғатын жел? (Пассат)

Тарих:

1. «Қыш құмыралар заманы» деп аталатын дәуір. (Неолит)

2. Бұдан 100 мың жыл бұрын жер беті кенет суи бастады. Қыс ұзаққа созылып, жер бетін қалыңдығы 2 км мұз басты. Бұл кезең мұз дәуірі деп аталды. Бұл дәуір қашан аяқталды? (Б.з.б. 13 мың жыл бұрын)

Биология:

1. Теңіз орамжапырағының екінші атауы. (Ламинария)

2. Қай өсімдіктің споралары металлургияда қолданылады? (Плауа)

Өзін-өзі тану:

1. Адамдардың берік бірлігі, сыйласымдылығы қалай аталады? (Татулық, ынтымақтастық)

2. Адамдардың бір-біріне адал қалтқысыз сеніп, ортақ көзқараста болатын қасиеті (Достық)

Қазақ тілі:

1. Етістік мағынасына қарай қалай бөлінеді? (Салт, сабақты)

2. «Қобыланды батыр» жырындағы Қобыланды батыр тұлпарының аты қалай аталады? (Тайбурыл)

География:

1. Дүниежүзіндегі ең ірі көл? (Каспий)

2. Жер қыртысының қозғалысы мен өзгерісін зерттейтін ғылым? (Тектоника)

Тарих:

1. VIII ғасырдағы Орхон өзені мен Алтай тауының аралығында өмір сүрген 8 тайпаны жазба деректерде қандай атпен атайды? (Найман)

2. Батый хан 1227-1255 жылдары билік етіп Алтай тауынан Дунай өзеніне дейін жерлерді басқарған. Бұл жерлер қандай атпен белгілі? (Алтын Орда).

Биология:

1. Тамыр бітелгенде, жүрек бұлшық еттері жансызданғанда, миға қан құйылғанда буылтық құрттардың қай өкілін емдік мақсатта қолданады? (Сүлік)

2. Тек тікен терілерге ғана тән жүйе. (Су түтікшелі жүйе)

Өзін-өзі тану:

1. Адамгершілігі мол, парасатты адамды қалай атаймыз? (Азамат)

2. Адамдарға деген ізгі ниет, құрмет көрсету басқалардың мүддесі үшін жан аямау қасиеті (Адамгершілік)

Қазақ тілі:

1. Зат есім қалай түрленеді? (Көптеледі, септеледі, жіктеледі, тәуелденеді)

2. Қарабай, Сарыбай, Ай, Таңсық, Айбас, Қодар қай шығарманың кейіпкерлері? (Қозы Көрпеш-Баян Сұлу)

География:

1. Алтай тауы нешеге бөлінеді, ата? (Оңтүстік Алтай, Кенді Алтай, Қалба жотасы)

2. Шығыс Қазақстанда ауаны ластайтын өнеркәсіп? (Түсті металлургия)

Химия:

1. Зат мөлшері қалай белгіленеді және өлшем бірлігі. (Ню, моль)

2. Жылу бөле жүретін реакция қалай аталады? (Экзотермиялық)

Өзін-өзі тану:

1. Ақылдылық, ойлылық. Адамға ғана тән қасиет. (Сана).

2. Адамның өз мұратына сәйкес өмірін өзгертуге бағытталған іс-әрекеттерін ата? (Мақсат)

Биология:

1. Денедегі ең үлкен сүйек. (Ортан жілік)

2. Жүректен барлық мүшелер мен ұлпаларға ағатын қан тамыр қалай аталады? (Артерия).

Қазақ тілі:

1. Сөйлем айтылу мақсатына қарай нешеге бөлінеді? (Төртке: хабарлы, сұраулы, лепті, бұйрықты)

2. «Батыр Баян» поэмасының авторы кім? (Мағжан Жұмабаев)

III кезең. «Шырқау».

Математика — білім негізі,

Математика — білім көзі.

Математиканы білгендерге,

Ғажайыптың бәрі өзі.

Сіздерге конверттер ұсынылады, әрбір конверттің ішінде 3 логикалық тапсырма жасырылған. Ойлануға 2 минут беріледі. Әрбір дұрыс жауап 5 балдық жүйеде бағаланады, үшеуіне дұрыс жауап берсе — 15 балл.

1. Қатты шөлдеген адам ыдыстағы сұйықтан ыдыстың да, ішіндегі сұйықтың да түріне қарамай ішіп қоюы мүмкін. Дегенмен қандай ыдыстан су ішуге болмайды? (Бос ыдыстан)

2. Темір тиын түріндегі бір теңгеліктің салмағы 1, ал 2 теңгеліктің салмағы 2 грамм. Қайсысы ауыр: 1 кг 1 теңгеліктер ме, әлде 0,5 кг 2 теңгеліктер ме? (Әрине 1 кг жарты килограмнан артық)

3. Бір топ қаз ұшып бара жатыр. Біреуі алдында, екеуі артында, біреуі артында, екеуі алдында, біреуі екеуінің ортасын-

да және үшеуі бір қатарда. Қанша қаз ұшып бара жатыр? (Барлығы 3 қаз)

1. Үлкен қаланың әр қиылысындағы бағдаршаммен «Көлік тығынынан» шаршаған жүргізуші жұмысына 80 минутта келді. Қайтар жолда 1 сағат 20 минут жүріп, үйінде болды. Неге? (Барар жолмен қайтар жол бірдей. Екеуі де 80 минут, немесе 1 сағат 20 минут).

2. Алма ағашында жұмыртқа болуы мүмкін бе? (Иә, егер ол ағашқа құс ұя салса. Ұяда құс жұмыртқасы болуы мүмкін)

3. Ақауы жоқ көлік қалай бұрылса, дөңгелектері солай бұрылуы керек. Бірақ бір дөңгелегі қандай жағдайда бұрылмайды. Қай дөңгелек? (Қосымша дөңгелек)

7 сыныпқа:

1. Екі адам кетіп бара жатып, екі шеге тауып алды. Олардың артынан 3 адам кетіп бара жатыр. Олар қанша шеге тауып алды? (Шегелерді алдыңғылары алып кетті. Олар таппайды)

2. Дөп-дөңгелек дәмді қарбыз дәл ортасынан 2-ге бөлінген. Осы бөлінген қарбыздың жартысы неге ұқсайды? (Қалған жартысына)

3. Сағат 5 белгіні 4 секунд уақытта соғады. Ал 12 белгіні қанша уақытта соғады? (Алғашқы 2 белгіге 1 с уақыт және келесі белгілерге 1 с уақыттан кетеді. Себебі 1-белгіге уақыт есептелмейді. 5 белгіні 4 с соқса, онда 2 белгінің арасы 1 с. Демек 12 белгіні 11 с уақытта соғады)

8-сыныпқа:

1. Ең кіші 3 таңбалы сан, өзі 3-ке бөлінетін және 7-ден басталатын. (702).

2. Ең кіші 4 таңбалы саннан, ең үлкен 1 таңбалы санды алғанда неше болады? ($1000 - 9 = 991$)

3. Барлығы уақыт өлшемдері бола

тұра ғасыр, жыл және сағаттан табылмай, минут пен секундтан табылатын не нәрсе? («Н» әрпі)

IV кезең. «Шыңға жетті».

Ұяшықтағы сандарды тандай отырып, сұраққа жауап аламыз (сұрақ 5-6 сыныптарға)

Спорт 10 20 30

Сызықтар, фигуралар 10 20 30

Спорт:

10 — Баскетбол ойыны кезінде алаңда неше ойыншы болуына рұқсат етіледі? (Әр командада 5-тен барлығы 10 ойыншы)

20 — Соңғы жазғы олимпиада ойындары қай жылы, қай елде, қай қалада өтті? (2012 жыл, Англия, Лондон)

30 — Параолимпиалық ойындар деген не? (Мүмкіндігі шектеулі адамдар қатысатын олимпиадалық ойындар)

Сызықтар, фигуралар:

10 — Ұзындығы 60 см қатты сымнан кубтың қаңқасы жасалды. Кубтың қыры неше сантиметр болады? (Жауабы: 5 см)

20 — Екі нүктенің арасындағы түзу? (Кесінді)

30 — Шеңбердің бойындағы екі нүктенің арасы? (Доға)

Сұрақ 7-8 сыныптарға:

Спорт 10 20 30

Сызықтар, фигуралар 10 20 30

Спорт:

10 — Жақсылық Үшкемпіров қай спорт түрінен, қай жылы, қай елде өткен олимпиада ойындарының жеңімпазы? (Грек-Рим күресі, КСРО, Москва, 1980 ж.)

20 — Қазақстан футболы өз бастауын қай жылы, қай қалада алды? (1913 жылы, Семей қаласында)

30 — Олимпиада ойындарының ұра-

ны қандай? (Тезірек, биігірек, күштірек)

Сызықтар, фигуралар:

10 — Қиылысатын 2 түзу мен дөңгелекті ең кем дегенде неше бөлікке бөлуге болады? (3 бөлікке)

20 — Бір қабырғасынан айрылған үшбұрыш. (Бұрыш)

30 — Ұзындығы 9 см, ені 4 см тік төртбұрыштың ауданы квадраттың ауданына тең. Квадраттың қабырғасын табыңдар. (6 см)

V кезең. «Жағдаяттан шығу».

Сіздерге жағдаяттар ұсынылады, 3 минут уақыт ішінде, ойланып жауап беруге болады. Сайыскерлеріміз дайын болғанша, кезекті әнге берейік.

Бүгінгі сайысымыздың қорытынды нәтижесі шыққанша, тағы бір керемет ән тыңдасақ.

«Мектебім» әні орындалады.

(Әділ қазылар алқасы жеңген оқушыны анықтайды)

Жүргізуші:

Білім деген биік шың,

Бақытқа сені жеткізер.

Білім деген ақылшың,

Қиындықтан өткізер.

«Өткенімізді білетін, бүгінді түсінетін, ертеңімізге сеніммен қарайтын азамат болыңыздар!» деген тілекпен бүгінгі сайысымызды аяқтаймыз.

Назарларыңызға рахмет!

Бағдат Жақсылықовна

МАХАМБЕРДИЕВА,

«Ленин атындағы орта мектебі»

КММ-нің педагог-тәлімгері.

Катонқарағай ауылы,

Катонқарағай ауданы,

Шығыс Қазақстан облысы.

Өнер алды – қызыл піл

**Самал Алтайқызы
ҚОНЫСБАЕВА,
А.С. Пушкин
атындағы орта мектеп
тәлімгері, «Жас ұлан»
ұйымының жетекшісі.
Алтай батыр ауылы,
Байғанин ауданы,
Ақтөбе облысы.**

Мақсаты: оқушылардың ана тіліне деген сүйіспеншілігін арттыру, байырғы сөздердің мағынасын ашу, салт-дәстүрімізді жетілдіруге мүмкіндік туғызу. (Осы мақсатпен тоқсан сайын танымдық ойын сағаты ұйымдастырылып отырады, жыл соңында жеңімпаз анықталады)

Көрнекілігі: бейнетаспа, слайд, тіл туралы қанатты сөздер, мерекеге арналған қабырға газеті.

Ойынға қатысушылар: 6-7-сынып оқушылары.

Ойын бөлімдері:

I. «Айшықты сөздің астары»;

II. «Ескірмейтін есті сөз»;

III. «Кім ұтқыр?»;

IV. «Ұшқыр ой, ұтымды жауап».

I. «Айшықты сөздің астары» бөлімі.

Тілім менің тірлігім, мол қазынам,

Ата рухын жанымға қондырасың.

Өзіңменен таныдым тарихымды,

Кемелденіп өзіңмен толды жасым.

(әр балаға 4 тұрақты сөз тіркесі беріліп, сөз тіркестерінің мағынасын ары қарай айыру)

1) Тайға таңба басқандай:

анық; белгісіз; жылқыға салынатын ен.

2) Айдар тақты:
сүйеніш ету; әйгілі қылу; қасына ертіп жүру.

3) Іш тарту:
жаман әдет бастау; жақын тұту; адам қатарына қосу.

4) Оқалы киім кию:
жаңа киім кию; шен алу; қарық болу.

5) Иығынан дем алу:
мақтану; ашулану; қызғану.

6) Қас пен көздің арасында:
тез, жылдам; кешқұрым; асығыстық.

7) Ит өлген жер:
таяқ тастам жер; алыс; жақын.

8) Сіркесі су көтермеу:
көңіл-күйі болмады; ренжіп қалу; қатты ашулану.

9) Шырағы сөнді:
үміттену; жарықтың бітуі; үміті өшті.

10) Көзге сүйел болу:
көзге жара шықты; жек көрінішті көріну; көздің қиығымен қарау.

11) Өрісі кең:
ақылы аз; білімді; өнерлі.

13) Су жұқпас:
алаяқ; майлы зат; дәмі жоқ.

14) Қара қылды қақ жарған:
арам; қатігез; әділ.

15) Ірге тепті:
доп тепті; орнықты; өлімші етіп сабады.

16) Бес аспап:
өнерлі; қобыз; сымбатты.

17) Құлаққа ұрған танадай:

тып-тыныш; тып-типыл; азан-қазан.

II. «Ескірмейтін есті сөз» бөлімі

Соңғы жылдары ана тіліміздің мемлекеттік мәртебеге ие болуы әдебиетіміз бен мәдениетімізді, салт-дәстүрімізді жетілдіруге мүмкіндік туғызғаны – еліміз үшін зор қуаныш.

(Бұл бөлімде қатысушыларға 4 көнерген сөзден беріледі, мағынасын ашу керек)

Шатұқ — теңіз балығының мүйізі, балықтың басы, балықтың көзі.

Қара етмек — етік түрі, нан түрі, күріш.

Жөргемеш — бас сүйек, құйрық-бауыр, ішек-қарын.

Қағұт — бидайдан істелетін тағам, тарыдан істелетін тағам, сүт тағамдары.

Сым-сырақ — судың түрі, сүттің атауы, тамақтың түрі.

Ұрын бару — қызбен жақын танысу, қызға құда түсу, қызды алып қашу.

Бесік құда — қыз бала мен ер баланы кішкене күнінде атастыру, қыз бала мен ер балаға 13-ке толмай отау тіктіру. Ер баланың қалауымен қызды айттыру.

Шыбыртқы — үш-төрт өрімді қамшы, бір өрімді қамшы, атадан балаға мұра ретінде қалатын бағалы таяқ.

Дойыр — жүннен өрілетін жіп, асатаяқ, таспадан өретін қамшы.

Адырна — керме қайыстың атауы, садақ жебесінің бір түрі, садақ ағашының екі басын иіп ұстап тұратын, жебені тіреп ататын керме қайысы.

Ажағай — найзағай, ертедегі шарбы бұлттың атауы, кемпіркосақ.

Кебеже — киім-кешек жинауға арналған сандық, көбінесе ас, тағам салуға арналған, ағаштан жасалған әшекейлі, оюлы, үлкен сырлы сандық. Әшекей бұйымдар салатын сандықша

Жаппа — балшықтан немесе тастан каланған үй, бетін қойдың майымен майлап күлге пісірген нан, найзаға ұқсас жорық қаруының бір түрі.

Қадемшілік — бірнеше томды кітап, ұшқыштар арасындағы өзара жарыс, XIX ғасырдың басындағы мұсылмандар арасындағы ескі ілім беру жүйесі.

Ақбұрғы — тұтқынның қолына салатын кісен, тұтқынның мойнына салатын ағаш түрі, ауыл-аймақтағы бас көтерер ақылшы адам.

III. «Кім ұтқыр?» бөлімі.

(Ойынға қатысушы оқушылар әріптер тандап алып, сол әріптер бойынша берілген сұрақтарға жауап тауып айтады)

IV. «Ұшқыр ой, ұтымды жауап» бөлімі.

Тілім менің!

Жауға айбарым, ұраным, туым менің.

Найзасымен тең ұстап осы тілді -

Намысымды қорғады Сырым менің!

(Бұл бөлімде бейнеслайд арқылы дайындалған суреттерге мақалдар арқылы жауап тауып айту керек. (Мысалға: кітаптың суреті болса - «Кітап білім бұлағы, доптың суреті болса - «Доп ойнаған азар», т.б. осылай жалғастырады)

Қорытындылау.

Танымдық ойын сайысының соңында жеңімпаз анықталып, ойынға қатысушыларға мақтау қағаздары, ын-таландыру сыйлықтары тапсырылады.

Озаттар сайысы

Барысы.

I. Ұйымдастыру бөлімі

1-4 сыныптар арасында «Озат оқушы» атты озаттар сайысы өткелі отыр. Алдымен, сайыстың ережелерімен танысып алайық.

1. «Кім зерек» бөлімі. Мұнда оқушылар пән бойынша берілген сұрақтарға жауап береді;

2. «Жүйрік ой» бөлімі. Бұл бөлім бойынша оқушыларға тірек сөздер беріледі, сол сөздерді пайдаланып, оқушылар шағын мәтін құрастырады. Оған 2 минут уақыт беріледі;

3. «Сөз құрақ» бөлімі. «Қарлығаш» деген сөзден 2 минутта көп сөз ойлап шығару керек.

(Әділ қазылармен таныстырады)

II. Негізгі бөлім.

Ортаға 1-4 сыныптардың оқу озаттарын шақырайық:

1 бөлім. 1-сынып. Қазақ тілі.

1. Жуан және жіңішке дауыстыларды ата;

2. Буын туралы айт;

3. Сөйлем туралы айт.

Ана тілі.

1. Аяз қысып, Өрнек сызып, Терезені торлайды. Қай өлеңнен алынған?

2. Пингвиндер неге ұша алмайды?

3. Ғылым таппай мақтанба, Орын таппай баптанба. Қай өлең, авторы кім?

Математика.

1. Сызықтың түрлерін ата;

2. Кесінді мен сәуленің айырмашылығын айт;

3. Төртбұрыш пен шаршы туралы айт.

2-сынып. Қазақ тілі.

1. Мәтін туралы айт;

2. Сөйлем туралы айт;

3. Сөз құрамы. Түбір мен қосымша.

Ана тілі.

1. Сұр бұлт түсі суық қаптайды аспан, Күз болып, дымқыл тұман жерді басқан.

Қандай өлең, авторы кім?

2. Ж. Жабаевтың ұстазы кім болған? Жамбыл Жабаев туралы айт.

3. А. Байтұрсынов туралы айт.

Математика.

1. Ұзындық өлшем бірліктерін ата;

2. Сүйір, тік, доғал бұрыштар туралы айт,

3. Масса өлшем бірлігін ата.

3-сынып. Қазақ тілі.

1. «Мен елімді сүйемін. Себебі, біздің елімізде адамдар тату-тәтті тұрады. Астығымыз да мол. Әр түрлі ұлт бірлікте өмір сүріп жатыр». Мәтіннің қай түріне жатады?

2. Сөйлем туралы не білесің?

3. Сөйлем мүшелері дегеніміз не? оларды ата.

Математика.

1. 3-тің көбейту кестесін айт;

2. Фигураның ауданын қалай табады?

3. Амалдардың орындалу тәртібін айт.

Ана тіл.

1. Кеңсің дала, Туған ана, Көйлегін кең, көк ала. Өлеңнің аты мен авторын ата;

2. «Ауылға келген мұғалім» әңгімесі кім туралы?

3. «Халық қорғаны» әңгімесі кім туралы?

4-сынып. Қазақ тілі.

1. Сөз таптарының неше түрі бар?
Ата. Зат есім дегеніміз не? Түрлерін ата.

2. Жай сөйлем мен құрмалас сөйлем дегеніміз не? Мысал келтір;

3. Етістік дегеніміз не? Мысал келтір.
Түрлерін айт.

Ана тілі.

1. Аңыз-әңгіме дегеніміз не?

2. Үйсін жұртына баласын басшы етіп тағайындаған хан кім? Баласының аты кім және ол қай жылы тағайындалған?

3. Аңызда айтылған Жерұйықты іздеген кім? Оны іздеу себебі неде?

Математика.

1. Көп таңбалы сандарды оқуды, жазуды қай кластан бастайды?

2. 1 тн = ... кг.

1 тн = ... ц.

1 ц = ... кг.

1 кг = ... г.

1 ғ = ... ж.

3. Шеңбердің ұзындығы бола ма? Оның ұзындығын қалай табамыз?

Логикалық тапсырмалар:

1-сынып.

1. 1 жұмыртқа 5 минут піседі. Ал 3 жұмыртқа неше минутта піседі?

2. 5 үйрек ұшып барады. Біреуін атып түсірді. Нешеуі қалды?

3. Үстелдің бір бұрышын кескенде неше бұрыш болады?

2-сынып.

1. Үлкен адамның салмағы қаншаға тең болуы мүмкін? 1 кг, 6 кг, 60 кг, 600 кг;

2. Қалаға 3 жеңіл машина бара жатыр, оған қарсы 2 жеңіл, 3 ауыр машина бара жатыр. Қалаға барлығы неше машина бара жатыр?

3. Отбасында 5 ер бала және әрқайсысының бір-бірден қарындасы бар. Отбасында неше бала бар?

3-сынып.

1. Ауладағы балалардың екеуі жіпті керіп тұр да, алтауы одан кезектесіп секіруде. Аулада барлығы қанша бала бар?

2. Әлия мектепке келе жатқанда ауаның температурасы нөлден төмен 3^0 болды. Ол үйге келе жатқанда ауаның температурасы нөлден жоғары 5^0 болды. Ауаның температурасы неше градусқа көтерілді?

3. Отыздың үштен бір бөлігі мен сексеннің төрттен бір бөлігінің жартысын салыстыр. Қайсысы артық?

4-сынып.

1. Адам ағзасындағы көру, дыбыс, дәм, иіс сезу қайда талданады?

1. Бас мида; 2. Бел арқада; 3. Жүйкеде; 4. Теріде.

2. Су толтырылған жабық бөтелке түнде мұздатқышта қалдырылды. Таңертең қарағанда бөтелкенің жарылғаны байқалды. Су қатқанда неге бөтелке жарылды? (Су қатты күйде болғанда көлемі үлкейеді)

3. Бөлмеде 4 бірдей майшам жанып тұр. Әрбір майшам шыны қақпақпен жабылған. Қақпақтардың көлемі әртүрлі. Қай май шам соңынан сөнеді? (Көлемі үлкен қақпақтың астындағысы)

2-бөлім: Тірек сөздер: аспан, жер, найзағай, жаңбыр, көктем сөздерін пайдаланып мәтін құрастырады.

3-бөлім: «Сөз құрақ» ойыны.

Айбарша МҰҚАНБЕТҚАЛИЕВА,
С. Есетов атындағы жалпы білім беру
мектебінің бастауыш сынып бірлестігі
жетекшісі.

Талдықұдық ауылы,
Қазталов ауданы,
Батыс Қазақстан облысы.

Менің қар барысым

Жыл сайын өтілетін Халықаралық табиғатты қорғау акциясы негізінде мектепте өтілетін іс-шара.

Мақсаты: оқушыларды саны сиреп бара жатқан қар барысымен таныстыру, оны қорғауға, сақтауға үйрету, экологиялық сауаттылыққа тәрбиелеу.

Іс-шара түрі: қойылым.

«Менің Қар барысым» – іс-шараның жүргізілуі.

1-оқушы, Тау-шал: (тау бейнесінде киінген)

- Мен кәрі тау – Алтай деген шалмын. Менің қойнауымда жайбасар аю да, ебелектеген көбелек те, секектеген қоян да, қу түлкі де, кербез барыс та бәрі-бәрі араласып, құраласып тату-тәтті өмір сүріп жатыр. Біреуі бейбіт өмір кешсе, бірі кейде шекісіп те қалады, бірақ ешкімді ешкім жәбірлемейді, ренжітпейді, кектенбейді. Небір оқиғалардың куәсі болсам да, ешкімге сырымды ашып көрген емеспін. Дегенмен, балалар сендерге біраз құпиямды ашсам ба деп келдім. Әңгімені бастайын, көп ғасырлар бойы менің басымда өзіммен бірге кәрі Қар барысы өмір сүріп келеді. Оның қуанышына да, қайғысына да куә болып келе жатқан жайым бар.

(Осы кезде «Вместо весело шагать» әні естіледі де, сол ән желісінде орман аң-құстары, жәндіктері әндетіп, билеп шығады)

Аң-құстар:

Орманда біздер жүгірдік.

Өлең айтып, би билеп.

Тра-ля, ля, тра-ля, ля.

Өлең айтып, би билеп.

Кім айтты бізді тату емес деп.

Ешқайсымыз жанжалдаспаймыз.

Тра-ля, ля, тра-ля, ля.

Ешқайсымыз жанжалдаспаймыз.

Кім айтты бізді қорқақ деп.

Ешкімнен қорықпаймыз.

Тра-ля, ля, тра-ля, ля.

Ешкімнен қорықпаймыз.

Қорқытқанның бәрін де.

Қуырамыз отқа біз.

Тра-ля, ля, тра-ля, ля.

Қуырамыз отқа біз,

Бақыттымыз бәріміз.

Ойнап-күліп жүреміз,

Тра-ля, ля, тра-ля, ля.

Ойнап-күліп жүреміз.

(Муз. «Вместо весело шагать» әні ойналады, аң-құстар кетеді. Арттағы тюль ашылады, тас үстінде барыс жатады)

Барыс:

Осы орманда достарым.

Осылар менің бақытым.

Олар маған түгел дос.

Бақыт таптым солардан.

Таптым, таптым иә, иә, иә.

Қоян да дос өзіме.

Түлкі де дос өзіме.

Күнде барам қонаққа.

- Қой, әлгі Түлкі інішегім қонаққа шақырып кетіп еді, соған барайын (деп, орнынан тұрып кетеді. Музыка ойнап, 1 оқушы шығып, слайдтан Қар барысын сипаттайды)

(Көңілді музыка ойналады, оқушы

кетеді. Осы музыка желісімен бір топ маралдар билер шығады және «Маралдар биін» орындайды).

Тау-шал: (өз сөзін арасында аудитория оқушыларымен де жұмыс жасайды)

- Ал, балалар, менің қойнауымдағы қай жануарды тамашаладыңдар. Бұлар жайлы білесіңдер ме? Жоқ, білмедіңдер ғой, онда кәрі барыстан сұрайықшы, ол ешқашан дандайсыған емес, ол әрі ақылды, әрі қайырымды. Қазір бәрің менімен бірге: - Барыс, Барыс бізге көмектесші деп айқайлайық.

(Аудитория оқушыларымен бірге айқайлайды)

Бәрі: Барыс! Барыс! Бізге көмектесші. (Барыс шығады)

Барыс: Бұл не шу? А, мені көмекке шақырған екенсіңдер, неге?

Тау-шал: Жаңағы ойнақтаған қандай жануар екенін білмей қалдық?

Барыс: Ол жайлы білгідерің келсе, ол өзіміздің кербез марал ғой. Қазір ол жайлы айтып берейін

- Марал...

(Музыка ойналады, Барыс тас үстіне барып жатады. Осы музыка желісімен, суырлар бір-бірімен ойнап, сылқылдап күліп, бір-бірін қуалап шығады. Сосын бәрі билейді. Бірақ бір суыр билемейді, бұл күзетші суыр. Ол маңайды дүрбісімен шолып тұрады, Микрофоннан дыбыс шығару. Сол кезде күзетші суыр біркелкі қатты дауыс шығарып, ысқырады. Бәрі қаша жөнеледі).

Тау-шал: (шығады):

- Ал, балалар нені көрдіңдер? Таныдыңдар ма? А-а білмедіңдер ғой. Онда кәрі барысты шақырайық, қалай шақырамыз білесіңдер ғой.

Бәрі: Барыс! Барыс! Бізге көмектесші.

Барыс: Бұл не шу? Тағы менің көмегім керек болып қалды ма? Балалар сендер суырды таныдыңдар ма? Қазір мен кішкене суырды шақырайын, өздері жайлы айтып өтсін.

Бала суыр: (өздеріне тән ысқырықпен ысқырып шығады):

- Суырлар-бұл ірі кеміргіштер. Дене тұрқы 60 см, салмағы 8 кг. Бұлар бірнеше аузы бар ін қазады. Ол ауыздың бірі тұрақты інге, бірі уақытша інге апарады. Уақытша інді жауынан қорғанғанда, дем алғанда пайдаланады. Тұрақты інді қысқы ұйқыға жатуға әзірлейді. Іннің аузында үйілген топырақ болады. Сол жерге күзетші суыр шығып, айналасын бақылап тұрады. Егер қауіп төне қалса, ысқырып, белгі береді, қалғаны інге тығыла қалады. Өсімдікпен қоректенеді, су ішпейді. Ала жаздай тері астына май қорын жинайды. Майының емдік қасиеті бар. Ойынды өте жақсы көреді. Рахмет тыңдағандарыңызға!

(Музыка ойналады, суыр кетеді. Микрофоннан үйректің құрқылдаған дауысы естіледі. Сосын «Шөп-шөжелерім» музыкасымен бір топ үйрек балапандары билейді. Би аяқтала бергенде Тұрпан бейнесіндегі ана үйрек шығып, балапандарды алып кетеді. Тау-шал шығады)

Тау-шал (аудиториямен жұмыс жасайды)

- Ал, балалар, қандай құсты көрдіңдер? Кім айта алады? Ә, білмедіңдер ғой, тағы кәрі Барысты мазалайтын болдық қой! Қане, шақырайық!

Бәрі: Барыс! Барыс! Бізге көмектесші!

Барыс (келіп жылап отыра кетеді):

- Иә, мені неге жылап отыр деп таң қалған шығарсыңдар? Ескі досымды көріп, көңілім босап кетті. Бұл Қазақстанда, тек, Рахманов Қайнарында, теңіз деңгейінен 2300 м. биіктікте кездесетін, мен сияқты саны сиреп кеткен — Дөңестұмсық тұрпан — досым қой. Айналайын, халайық, Тұрпан досыма қол ұшын беріп, көмектесіңіздерші! Тимендерші досыма! (Тағы жылап кетіп қалады. Көңілсіз музыка ойналады. Тау-шал шығады).

Тау-шал: Неге кәрі Барыс мұңайды? Неге көңілсіз? Кәрі Барыс бізге енді әңгіме айтар ма екен? Қане өзінен сұрайықшы? (Музыка. Тау-шал Барысты құшақтап алып шығады)

Тау-шал: Барыс! Барыс, неге мұңайсың? Неге жылайсың?

Барыс: Қалай ғана жыламаймын. Бүгінгі кәлім өте мүшкіл, саным сиреп, мекенім тарылып барады. Енді өсіп-өніп көбейе де алмайтын шығармыз? Осы бір Алтай тауының қарлы биік шыңында менің ғана әулетім қалды. Әттең басқа әулеттен ешкім қалған жоқ.

(Осы кезде тарс-тұрс еткен мылтық дыбысы шығады)

Барыс: Ойбай, келіп қалды, жүр қаштық! Сау болыңдар!

(Тау-шал, барыс екеуі қаша жөнеледі, мылтығы бар 2-3 адам дабыр-дұбыр етіп шығады)

1-адам: Бүгін қанжығамызға бірдеңе байланар ма екен? Сандалып жүргенімізге 3-күн болды.

2-адам: Бұл Қар барысын жер жұтып кеткен бе? Бір белгі, бір дыбыс жоқ. Мен күдерімді үзе бастадым, тағы құр қол қайтамыз ба? Тәуір-ақ, сайланып

шығып едім. Міне, карабин, міне дүрбі, міне сөмке.

3-адам: Шіркін, қар барысы терісі! Апарып сатса ғой! 1 теріні 1 мың долларға бағалар еді. Мін-еее, ақша қайда. Сосын ақшаны қалтаға басып алып, су жаңа Джип алсам, онымен қайда барам деймін, өзім білер едім.

- Е,е,е,е, ей қайдасың, сен барыс!

- Шық бері, тығылмай!

1-адам: Достар, осыған өздерің кінәлісіңдер. Вертолетпен шығайық дегенде, жоқ ойбай, жабайы табиғатты жаяу жүріп аралап, аң аулаған қызық деп болмадыңдар емес пе? Енді міне отырысымыз. Қойыңдар үйге қайтайық та, тікұшақпен өткен жылғыдай келіп, қар барысын аулайық. Сосын керегінше тиеп алып қайтайық. Ол өте қызық, вертолетпен шүйіліп келіп, алақ-жұлақ еткен аңды дәл шекеден сарт еткізіп, сылқ еткізу қандай ғажап! Ал кеттік! (Қобыздың зарлы үні)

Тау-шал:

- Ей адамзат, ойланшы сен бір сәт қана.

- Жауыздықтан күңіреніп жылап тұр ғой бар дала.

- Ысырапсыз табиғаттың пайдаланып бар байлығын.

- Не көреді? Не қалады артындағы ұрпаққа?

- Мен көрдім жас барыстың құлағанын.

- Бас ұрып қара жерге сұлағанын.

- Телміріп екі көзі өлеусіреп.

- Байғұстың кім тындайды жылағанын.

(«Бухенвальский набат» мелодиясы ойнайды)

1-оқушы («Менің Қар барысым» өлеңін оқиды)

- Андардың ішіндегі ғажап ері,
Шындардың құзар басы туған жері.
Кәрі мен ауруын тазалаған,
Алтайдың шұбар халат дәрігері.

- Таутекесін құздарға жайып салып,
Көмекке барған екен кетсе тайып.
Құлаған лақтарын шығарыпты,
Көзімен көргендер бар таңғажайып.

- Бейне бір Алтайымның пысық
шалы,

Таутеке, марал, елік баққан малы.
Адамның пиғылдары кеткен сайын,
Азайып бара жатыр кеміп саны.

- Табиғатты емдеген тән жарасын,
Ішіне осылардың таң қаласын.
Көрсетсе көзіңе әкеп ей адамдар,
Алтайдың өлтірмессің бал арасын.

- Біреу жүр мылтық сайлап атам-ау
деп,

Ақшаға шаш етекпен батам-ау деп.
Қар барысы ойлайды арыс басын,
Иленіп табан асты жатам-ау деп.

- Жолдары бола бермес ылғи ұдай,
Адам да жер бетінде емес құдай.

Шындардан пенделерге қарап тұр-
ған,

Қар барысы Алтайдың символын-
дай.

- Түйесіз кісілерім болған пақыр,
Үстінде мәз болады болса шатыр.
Ара мен аң құрыса жер бетінде,
Орнайды құрандағы заман ақыр.

- Айырылып қалмайықшы қолды
жайып.

Игілікті іс жаса елге лайық,

Құндақтағы сәбидей зар жылаған.
Туған жерді өксітпей аялайық!
(Қобыз үні, зарлы музыка әуенімен
кетеді)

Тау-шал (шығады):

- Балалар, Алтай тауын мекен етуші
Қар барысы бүгінгі күні Қазақстанның
Қызыл кітабына енгізіліп, саны сиреп
кеткен түр екендігін айтып дабыл қа-
ғамыз!

Барыс (шығады):

- Міне, мені құтқаруға көмекке жас
экологтарда келіп қалды!

(Горн тартып, барабан ойнап жас
экологтар келіп кіреді, олар ән айта-
ды)

Экологтар:

- Алдымыздан тауымның желі еседі.
- Жел еседі көңілге теңеседі.
- Нұр құяды көңілге жыр құяды.
- Қар барысының ойлайық келеше-
гін.

- Кел достар, жолдастар, жолдастар,
жолдастар.

- Барысты қорғайық, қорғайық,
қорғайық.

- Әсем барысты.

- Кербез барысты.

- Адамзат, қорғайтын сен ғана!

Бәрі: Қар барысын қорғайық, сақта-
йық!

Роза Омарбековна АУТОНБАЕВА,

Шығыс Қазақстан облысы білім

басқармасы

Катонқарағай ауданы бойынша білім

бөлімінің

«Жамбыл орта мектебі» КММ

биология пәні мұғалімі.

Катонқарағай ауданы,

Шығыс Қазақстан облысы.

Партизан жазушының шығармасы насихатталды

**Гүлдана Мұратқызы
ҚУАНЫШ,
Д. Қонаев атындағы
жалпы білім
беретін орта мектеп-
гимназиясының
кітапханашысы.
Ақтөбе қаласы,
Ақтөбе облысы.**

Ұлы Отан соғысы кезінде жау тылындағы партизандардың басқыншыларға қарсы жасаған зор ерліктерін үлкен тебіреніспен жазған шығармалар бар. Солардың бірі әрі бірегейі оқырман қауымға кеңінен танымал Қазақстанның Халық қаһарманы, партизан жазушы Қасым Қайсеновтың «Мазмұндама» қоғамдық қорынан басылып шыққан «Жау тылындағы бала» повесі. Автор бұл повесте сұрапыл Ұлы Отан соғысы кезінде Украина жерінде он жасар қазақ баласының партизандар қатарында болған қилы өмір соқпағын суреттейді. Жыл сайын үзбей жүзеге асып келе жатқан «Оқуға құштар мектеп — оқуға құштар ұлт» жобасын жүзеге асыруға негізделген алты бағыттың аясында көркем әдебиет оқу арқылы жасөспірімдердің рухани және адамгершілік әлеуетін дамыту мақсатында Д. Қонаев атындағы жалпы білім беретін орта мектеп-гимназиясының кітапханасы наурыз-сәуір айларының аралығында осы шығарманы түрлі бағытта насихаттады. Атап өтер

болсақ, 7 «Қ» сыныбының оқушылары Е. Ерғазы мен Н. Хайрулла «Менің сүйікті кітабым» атты тақырыпта интервью ұйымдастырса, 7 «Ә» сынып оқушыларына қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі А.С. Кужахметова «Бинго» әдісі арқылы «Жау тылындағы бала» повесін жан-жақты талдатса, 9 «Б» сыныбында сынып сағаты өткізіліп, оқушылар шығарма желісін әсерлі баяндап берді.

Бала үшін бас ұстаз — ата-ана екенін ескерсек, жақсы ата-ана бола білу жауапты іс. Ал жауапты істің бірі де бірегейі білімді ұрпақ тәрбиелеу. Атап өту керек, «Оқуға құштар мектеп — оқуға құштар ұлт» жобасының «Оқы және өзгеге сыйла» бағыты аясында 7 «В» сынып оқушылары Б. Сүйіндікұлы, Ә. Қонысбай, С. Бақытжан, А. Умирбаеваның ата-аналары Қ. Қайсеновтың «Жау тылындағы бала» кітабын өз балаларына сыйға тарту етті. Сондай-ақ, 9 «З» сынып оқушысы Р. Кубишта, А. Кәдір, 9 «Ж» сынып оқушысы А. Тастенова, 9 «Б» сынып оқушысы А. Салық, 9 «З» сынып оқушысы А. Сайлаубай оқиға желісін қылқаламның күшімен шебер суреттеді.

Қорытатын болсақ, тарихы сан алуан оқиғаларға толы қазақ халқынан шыққан көрнекті тұлғалардың көлемді оқиғаларын кескіндеу мен мазмұндаудың барысында шығарманың ұрпақтан ұрпаққа жалғаса жетуі үшін тынбай еңбектену біздің азаматтық борышымыз деп білемін!

23 сәуір – Дүниежүзілік кітап және авторлық құқық күні

Ақтөбе қаласындағы «Қалалық орталықтандырылған кітапхана жүйесі» коммуналдық мемлекеттік мекемесіне қарасты №5 Самуил Яковлевич Маршак атындағы қалалық балалар кітапханасының ұйымдастыруымен 23 сәуір – Дүниежүзілік кітап және авторлық құқық күніне орай №5 С.Я. Маршак атындағы қалалық балалар кітапханасында шетел жазушысы Эрнест Хемингуэйдің «Шал мен теңіз» атты шығармасына әдеби глобус (талдау) өтті. Шара барысында кітапханашы Біршілік Аяжан атаулы күнге қысқаша ақпарат берді.

23 сәуір – әлем әдебиеті үшін символикалық күн. Дәл осы күні әлемдік әдебиет майталмандары М. Сервантес, У. Шекспир, И. Вега, М. Дрюон сынды танымал авторлар туған немесе өмірден озған күн. 1995 жылы

Парижде өткен ЮНЕСКО-ның Бас конференциясы бұл күні кітаптар мен авторларға құрмет білдіру туралы шешім қабылдады. Мереке Халықаралық Кітап баспа Ассоциациясының ынта-сымен 1969 жылдан тойланып келеді.

1995 жылдың 16 қарашасында өткен ЮНЕСКО-ның Бас конференциясының 28-сессиясында мереке туралы Қарар қабылданып, 23 сәуір – «Дүниежүзілік кітап және авторлық құқықты қорғау күні» болып жарияланды. Осы мереке арқылы ЮНЕСКО ұйымы баршаны, әсіресе, жастарды кітап оқудан ләззат алуға, адамзаттың әлеуметтік және мәдени дамуына өлшеусіз үлес қосқан адамдардың еңбегін құрметтеуге шақырады. Жыл сайын Дүниежүзілік кітап және авторлық құқықты қорғау күніне орай кітапханамызда түрлі

мәдени шаралар, кітап көрмелерін ұйымдастыруды дәстүрге айналдырып келеміз. Осы мереке аясында танымал америкалық журналист және жазушы Эрнест Хэмингуэйдің «Шал мен теңіз» атты шы-

фармасына талдау жасалынып, оқырмандар пікірлерімен бөлісті. Кітапханашылар бұл әдеби жазушының өмір жолымен таныстырып, шығармасына терең тоқталды. Шығарма желісінде автордың өмір жолы, басынан өткен қиындықтары талқыланды. Соғыс кезіндегі жаралы жазушының өмір белестері осы шығармада шынайы өрбіген. Әке арманы мен бала арманының екі жаққа кетуі. Бала арманының орта жасқа келгенде бір бөлшегінің орындалуы шығармада анық баяндалған. Осы шығарма желісі бойынша кинофильм де түсірілгені туралы ақпарат беріп, оқырмандар фильмнен қысқаша үзінділер тамашалады. Шығарма кейіпкерінің көп еңбектену, тер төгу арқылы мақсатына жеткендігі туралы айтылды. Шара соңында оқырмандарға баян етілгендей және кинофильмнен үзінді жерлерінен сұрақтар қойылды. Оқырмандар өз ойларымен бөлісті. Шараға

серіктес №12 орта мектебінің 6-сынып оқырмандары кітапхана маманы Гүлнар Жармуханова және кітапхана жанынан құрылған «Күншуақ» клубының мүшелері қатысты. Оқырмандар бүгінгі күннен көп мәлімет алғандарын, рухани азық алғандарын айтып кетті. Шара соңында кітапхана меңгерушісі Кеншінбаева Ақжібек Шындәулетқызы: «Кітап — өмір ұстазы. Сондықтан жастар кітап оқуды күнделікті әдет қылуы тиіс. Кітап оқымай өмірді білу, білім алу мүмкін емес», - деп, Серке Қожамқұловтың сөзімен қорытындылап, белсенді қатысқан оқырмандарға алғыс білдірді.

**Раушан Қартбайқызы
ЖҰМАҒҰЛОВА,
№5 С.Я. Маршак атындағы
қалалық балалар кітапханасының
кітапханашысы.
Ақтөбе қаласы.**

Дені сау ұрпақ — жарқын болашақ

Ақтөбе қаласындағы «Қалалық орталықтандырылған кітапхана жүйесі» коммуналдық мемлекеттік мекемесіне қарасты №5 Самуил Яковлевич Маршак атындағы қалалық балалар кітапханасының ұйымдастыруымен 7 сәуір — Дүниежүзілік денсаулық күніне орай «Дені сау ұрпақ — жарқын болашақ» атты библиотерапия шарасы серіктес №33 мектептің ерекше оқырмандарымен өтті. Денсаулықтың

адам өмір сүруі үшін аса қажеттілігін, оны сақтай білудің адам өміріндегі маңызы, микробтардың ағза қауіптілігін, кір қолдың қандай ауруларға ұшырататынын, жұқпалы аурулардан сақтану жолдарын түсіндіру мақсатында, оқырмандардың өз ойларын айта білуі, өздері ой-түйін жасай білу дағдыларын дамыту және кітап оқу арқылы емделуге болатынын түсіндіру, кітаптың көтеріңкі көңіл-күй сыйлайтыны, жарқын

әсер қалдыратыны туралы түсінік беру мақсатында ұйымдастырылды. Кітапханашы Раушан Жұмағұлова аталмыш күн туралы айтып, денсаулықты сақтау маңыздылығы, оны қалай күту керек екенін әңгімелеп берді. Сонымен қатар, кейбір ауырған адамдарды кітап оқу арқылы емдеуге болатынын айтып өтті. Библиотерапия деген ұғымға түсінік беріп, оқырмандар жасырылған жұмбақтарды жылдам, тез шешуін тауып, тақырып аясында сөзден сөз құрастырып жазып, көңілді ойындар ойналды. Тағамдардың таза болуына аса мән беру керек. Беті ашық түрде салынатын тамақтарды жемеу керек. Терлеп тұрып су ішпеу керек. Балалар денсаулық дегенді қалай түсінесіндер? Спортпен шұғылдану деген не? — деген сұрақтар қойылды. Кітапхана жанынан құрылған «Күншуақ» клубының мүшелері толық жауаптарын айтып берді. Адамның иммунитеті неғұрлым күшті болса, оның денсаулығы соғұрлым жақсы болады деп, шараны әр түрлі ерекше оқырмандардың мүмкіндіктеріне қарай көңілді спорттық ойынмен жалғасты. Ерекше оқырмандарымыздың көңілдерін мерекелік әнмен көтеріп, оқырмандар бір серпіліп қалды. Тақырып төңірегінде ұлтымыздың ұлы

тұлғаларының шығармаларынан үзінділер оқылды. Балалар жазушысы Бердібек Соқпақбаевтың «Менің атым — Қожа» шығармасынан да шолу айтып, бейнебаяннан қызықты, тәрбиелік мәні бар жерлерінен үзінділер көрсетілді. Серіктес №33 қазақ орта жалпы білім беру мектебінің кітапхана маманы Ақтолқын Арыстанқызы Садақбаева: «Дені сау адам көңілді, мықты, жұмысқа қабілеті жақсы болады», - деп сөзін қорытындылады. «Ұлы ойшыл Сократқа кезінде мынадай сұрақ қойылыпты: «Адамға өмірде не қымбаттырақ: байлық па, әлде атақ па?», - депті. Сонда Сократ: «Байлық та, атақ та, даңқ та адамды шын бақытты ете алмайды. Дені сау кедей, ауру патшадан бақыттырақ» - деп, жауап беріпті. Яғни адам бақытты болу үшін оған денсаулық керек екен деп, кітапхана меңгерушісі Ақжібек Шындәулетқызы Кеншінбаева шараны қортыныдылап, белсенді қатысқан ерекше оқырмандарға тәттілер таратып, алғыс білдірді.

Аяжан Әлібайқызы БІРШІЛІК,
№5 Самуил Яковлевич Маршак
атындағы қалалық балалар
кітапханасының кітапханашысы.
Ақтөбе қаласы

Жаһанға мәлім Жошы ұлысы

Жуырда серіктес Ақтөбе өнеркәсіптік технологиялар колледжінің ұйымдастыруымен Жошы ұлысының құрылғанына 800 жыл толуына орай «Жаһанға мәлім Жошы ұлысы» атты ақпараттық сағаты өтті. Осы шараның көрмесін жасақтаған Ақтөбе қаласындағы «Қалалық орталықтандырылған кітапхана жүйесі» коммуналдық мемлекеттік мекемесіне қарасты №5 Самуил Яковлевич Маршак атындағы қалалық балалар кітапхана мамандары.

Ұлы ханның өмір жолымен ерлігі 6 ғасыр бойы еліміздің аумағында билік құрғанын және бұл кезең тарихымыз үшін алтын ғасырға айналғаны туралы ақпарат беріп, көрмеге шолу жасаған кітапханашы Біршілік Аяжан. Бейнебаяннан Шыңғыс ханның үлкен ұлы Жошының үлес-игілігінің қалыптасуы тарихын, сонымен бірге, ерлігі, шайқастағы батырлығы, қызуқанды ер жүрек, өжет, әрі шебер жауынгер болғандығы және әскерлеріне әдіс-тәсілдерін пысық машықтап, Жошыхан барлық жорықтарында жеңіспен оралғандығы баяндалды. Шарадан оқырмандар өздеріне керек ақпаратты алып ойлары-

мен бөлісіп сұрақтарына жауаптарын алды. Кітапхананың меңгерушісі оқырмандарға Жошы ханның ерлігі туралы жақсы ақпарат алғанын, сонымен бірге Жошының әкесі Шыңғыс ханның ұлы, баласының төресінен айырылған кезде айтылған

«Құлынын алдырған құландай, құлынымнан айырылдым.

Айрылысқан аққудай, ер ұлымнан айырылдым» - деген сөзімен қорытындылады.

«Ерлік білектен емес, жүректен». Жүрегімізбен Отанымыздың патриоты бола білейік!

**Ақжібек Шындәулетқызы
КЕНШІНБАЕВА,
№5 С.Я. Маршак атындағы
қалалық балалар
кітапханасының меңгерушісі.
Ақтөбе қаласы.**

Ұранды елдің ұрпағы қайсар

Сазды тұрғын үй алабындағы №10 модельді кітапханада «Ұранды елдің ұрпағы қайсар!» атты Кеңес Одағының батыры Сағадат Нұрмағанбетовтың туғанына 100 жыл толуына орай әскери борышын өтеп келген жастармен Ақтөбе қаласындағы №66 жалпы білім беретін орта мектептің алғашқы әскери дайындық пәні мұғалімі мен 10-11 сынып оқушыларының кездесу кеші ұйымдастырылды.

Мақсаты: тұғырлы тұлғаның жауынгерлік жолын жас ұрпаққа насихаттау және патриоттық тәрбие беру.

Шараға әскери борышын өтеп келген Тұрабаев Жанарыс Сырым ұлы мен Бүркітбаев Жадырасын Бексұлтанұлы қатысты. Оқушылар әскери өмірден түрлі сұрақтар қойып, қызығы мен қиындығы туралы біраз мағлұматтар алды. Қонақтар әскерге барғанның көп артықшылығына тоқтала келіп, кәзіргі таңда ішкі істер саласында қызмет етіп жатқандықтары туралы қызықты түсініктер беріп өтті. Шара соңында қонақтар әскерде сап-та тұрғанда айтқан әндерін шырқады. Сазды мәдениет үйінің қызметкері

Ізтілеуов Нұрбол «Алға, қазақ жігіттері!» әнімен кештің шырайын кіргізді.

Айнұр Әбдіқызы ТАҒАН,
Сазды тұрғын үй алабындағы
№10 модельді
кітапхананың кітапханашысы.
Ақтөбе қаласы.